

S. Yahya.

K A F K A S Y A 14

EDEBİYAT

SANAT

FOLKLOR

TARİH

COĞRAFYA

AKTÜALİTE

Kapaktaki Resim : Kuzey Kafkasyada Kabartay — Balkar Cumhuriyetinde Yayınlanan «Kabartay — Balkar Cumhuriyetinde Kadın» adlı kitaptan alınmıştır.

KAFKASYA

KÜLTÜREL DERGİ
3 AYDA BİR ÇIKAR

KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNİN YAYIN ORGANIDIR

YIL : 3

SAYI : 14 CİLT : 3

Mart, Nisan, Mayıs

Dernek Adına
Sahip ve sorumlu yayın Müdürü

İZZET AYDEMİR

Teknik İşler :

BAYRAM HERGÜNER

Yönetim Merkezi :
Bahçelievler, Emek Mahallesi,
75. ci Sokak No.: 61, D:5

Ankara

★

Dizildiği ve basıldığı yer :

BAŞNUR MATBAASI

★

ABONE TARİFESİ :

Yıllık Abonesi : 12 T.L.

Yabancı Memleketler : 40 T.L.

İLÂN TARİFESİ :

Dergimizde yayınlanacak yazıların
Tam Sayfası 1000, Yarım Sayfası
500 T.L. dir.

★

Gönderilen yazılar ve resimler
basılısın veya basılmasın iade
olunmaz.

Yayın Komitesi gönderilen yazılar-
da gerekli düzeltmeleri yapmaya
yetkilidir.

Dergide basılan tercüme yazılardan
doğacak her türlü sorumluluk
çevirene aittir.

Dergide yayınlanan yazılar kaynak
gösterilmek şartıyla başka yerde
yayınlanabilir.

İÇİNDEKİLER

Görüşler	İzzet AYDEMİR
Abhaz Bayrağı	Beygua ÖMER
Kafkas'ım (Şiir)	A. Psenef METE
Bahtsız Annem (Şiir)	D. Ergün DAGUNE
Kahraman Aziz Şögen	Dr. Vasfi GÜSAR
Çaçba Gerg'in Hayatı	Beygua ÖMER
Kafkas Gülü (Şiir)	N.U. AŞINH
K. Csetya M. Cumhuriyeti	A. FİDAROK
Çerkesler Hakkında	B. BATIRHAN
Kuzey Kafkas İsimleri	N. BÜYÜKA
Hatayda K. Kafkaslılar	S.E.B.
Vumar Thabısım	Nİ-DUM
H. Avni Lifij	N.S. TURGUT
Eski Adige Tarihi	Dr. Vasfi GÜSAR
Senin İçin (Şiir)	İ. HAN
Gelinciye Özlem (Şiir)	M. HATKO
Şiir Yarışması	★
Bir Ninninin Hikayesi	H. HAYRİOĞLU
Aktüalite	★

YAZAN :
İZZET AYDEMİR

Bugün Kuzey Kafkasyada yaşamakta olan Çerkesler çeşitli cumhuriyet ve muhtar bölgeler adı altında, birbirlerinden ayrı, kendilerinden olmayan topluluklara tabi olarak varlık ve benliklerini yaşatma çabası içinde bulunmaktadır. Bunların yaşayışları dergimizin yayınları arasında okuyucularınıza anlatılmaktadır. Bunun dışında önemli bir problem daha vardır ki o da bir asırdan fazla bir zamandan beri ana yurtlarını terkederek Türkiye, Suriye, Ürdün, Irak, Mısır, Amerika ve çeşitli Avrupa memleketlerinde yaşayan Kuzey Kafkashların durumlarıdır. Bunlar birbirinden ayrı, düzensiz, buldukları toplum içinde sadık birer vatandaş olarak yaşamakta kısmen, de olsa benliklerini koruma çabası içinde bulunmaktadır. Aralarında buldukları toplumun en yüksek kademelerini işgal etmiş pekçok Kuzey Kafkasının dışında pek az aydın kendi millî meseleleriyle ilgilenmekte, diyerleri çeşitli sebeplerle milli davalarında rol oynamamaktadır. Biz bunların nedenleri üzerinde bilahere durmak kaydıyla çeşitli ülkelerde pek az da olsa milli meseleleri üzerinde çalışma gösterenlerin, bu konudaki düşüncelerini anlatmaya çalışacağız.

Şüphesiz her millet gibi Kuzey Kafkasyalılarda milli benliklerini koruma ve istikballerini garanti altına alma bakımından birşeyler yapmak istemektedirler. Bu da ancak bütün dünyada sayıları 5 - 6 milyonu bulabilen Kuzey Kafkashların kendilerine ait bir toprak üzerinde bir araya gelip bağımsız olarak yaşayabilme imkanına sahip olmalarıyla mümkündür. Acaba çeşitli memleketlerde Kuzey Kafkasyanın istikbali yolunda yapılan çalışmalar nelerdir? Şimdi bunları inceleyelim.

I — Merkezleri Avrupa ve Amerikada olan ve çoğunluğunu birinci ve ikinci dünya savaşından sonra Kafkasyadan ayrılan Kuzey Kafkasyalıların Teşkil ettiği gurubun çalışmaları. Bunlar Kuzey Kafkasyanın tamamen bağımsızlığa kavuşmasını, bunun için de Kuzey Kafkasyalılara yardım edecek devletlerle işbirliği yapılmasını, onların yardımıyla politikalarını yürütenler diğer taraftan da, bilhassa orta doğuda bulunan Kuzey Kafkasyalıların milli benliklerini yitirmemelerini ve bir (Kafkas vatanı yaratma) fikrini benimsemelerini teşvik ederler. Bunların fikrine göre milletler ergeç bağımsızlıklarını kazanacaklardır ve Kuzey Kafkasyada bu hakka sahip olacakların başında gelmektedir.

Bu fikre karşı duranların görüşleri ise şu merkezdedir: Kuzey Kafkasya diyer mahkûm milletlere nazaran apayrı bir özelliğe sahiptir. Bugün kısmen de olsa hürriyetinden mahrum olmayan milletlere nazaran Kuzey Kafkasyalılar çok kritik bir vaziyettedir. Diyer milletlerin aksine, zaman Kuzey Kafkasyalıların aleyhine çalışmakta, nüfüsünün çoğunluğu ana vatan dışında yaşamakta ve gün geçtikçe de asimilasyon sonuca bu nüfus sifıra inmektedir. Ayrıca ileri sürülen bağımsızlığa kavuşma yolu ancak yeni bir dünya savaşının neticesine bağlanmaktadır ki bugün için bu ihtimal çok uzaktır. Bu görüşe şunu da eklemek gerekir ki birçok büyük devletler Kuzey kafkasyalıların hakkını savunup onlara maddi yardımlarda bulunurlarken gerçekte kendi menfaatlerini düşünmekte, diyer birçok milletler yanında Kuzey Kafkasyalıları da istismar etmektedirler. Geçmişte edinilen tecrübeler bu görüşlerin nekadar yerinde olduğunu anlatmaya yeterlidir. Bu gün dahi Avrupada Kuzey Kafkasyanın bağımsızlığı yolunda yapılan çalışmaların esasında bu istismarları kolayca görmek mümkündür. Çeşitli yer altı zenginliklere ve bu

arada bol miktarda petrole sahip olan Kuzey Kafkasyanın bağımsızlığı çalışmaları yapılırken bu hususların göz önünden uzak bulundurulmaması gerekir.

2 — Kuzey Kafkasyalıların Avrupaya nazaran çoğunlukta buldukları memleketlerde ve realist olmaktan uzak olan çalışmalar. Bunların arasında daha ziyade mistik çalışmalar önem taşır. Bunlara göre Kuzey Kafkasyada olsun, muhacerette olsun bütün Kafkasyalıları birleştirmek için dini birlik yeterlidir. Binaenaleyh dine önem verilmeli, mümkün olursa Kuzey Kafkasyadaki müslümanlar islam alemine çekilmeli bağımsızlığa kavuşma fikri ancak böyle bir ortamda düşünülmelidir. Bu görüşte din ön plana alınmalı, milliyet bunu takip etmelidir. Bu şekil Faşist görüşle de bağdaşmaktadır. Bunlar buldukları memleketlerde kendi fikirlerinin savunucusu olan parti ve derneklerle işbirliği yapmaktadırlar. Bu görüşe karşı ise pek çok tirazlar olmakla beraber, en başta gelen şey bugünkü Kuzey Kafkasyada yaşayan Çerkeslerin bir kısmının müslüman olmayıp, hristiyan oluşudur. Yirminci asır artık laik düşünüşe sahip bir görüşü tamamen benimsemiştir. Kuzey Kafkasyadaki müslümanların ön plana alınıp, diğerlerinin saf dışı tutulmasına en başta Avrupalı devletler meydan vereceklermidir? Ayrıca bu görüş Kuzey Kafkashların hürriyet ve bağımsızlığı ile ne dereceye kadar bağdaşabilmektedir?

3 — Bilhassa Suriye, ve diyer Ortadoğu memleketleriyle Türkiyede bir takım kimselerce benimsenmeğe başlayan fikir. Bunların fikrine göre bugün dünyada Kuzey Kafkasyalıların topluca barınabilecekleri bir yer varsa o da Kafkasyadır. Çeşitli politik çekişmelerle huzurları kaçmış ve fakir düşmüş olan Kuzey Kafkaslı azınlıkların bir an önce ana yurtları Kafkasyaya dönmeleri en çıkar yoldur. Bütün çalışmalar bu yönde yapılmalı, eğer Kuzey Kafkasyalıların istikballeri samimi olarak düşünülüyorsa, bunun dışında bir çözüm şekli aranmamalıdır.

Tabiî, bu görüşe orta doğuda yapılan çeşitli propagandalar etkide bulunmuştur. Ancak Kuzey Kafkasyadaki yöneticilerin empoze etmek istedikleri bu düşünüşün bir nedeni vardır. Bu yöneticiler belki de düşüncelerinde samimi olabilirler, fakat bir an için yüzbinlerce insanın ana vatanlarına dönmek istekleri göz önüne alınırsa, bu yöneticiler bu büyük problem karşısında ne yapacaklardır? Bu işi organize etme güç ve yetkisine sahip olabileceklermidir? En önemli bir hususta Kuzey Kafkasyaya bir dönüşte bu insanları ne gibi bir akibet bekleyecektir? Bunlar Kuzey Kafkasyada bundan sonra olsun kaygısız bir hayat yaşayabileceklermidir?

4 — Bütün bu fikirlerden ayrı olarak (Bu görüşü savunanlar Türkiyede çoğunluktadır.) Kuzey Kafkasyalıların bağımsızlığı davasını ortaya atmanın faydasızlığını savunan görüştür. Bunlara göre Kuzey Kafkasyadakileri kendi alın yazılarıyla baş başa bırakmalı, çeşitli ülkelere yerleşmiş olan Kafkaslılar buldukları ortama uyup kişisel çıkarlarını düşünerek, kendi yaşantılarını iyiye götürme yollarını aramalıdır. Yaşadıkları memleketin kanunları çerçevesinde millî benliklerini idame, ile kültürel çalışmalarında bulunmayı düşünener olduğu gibi, bunu dahi lüzumsuz addeden ve bir an önce asimilasyona gidilmesini isteyenler de mevcuttur.

İşte Kuzey Kafkasyalıların bizzat kendilerinin bir çözüm yolu bulmak zorunda buldukları problemler bunlardan ibarettir. Bugün dünyada bir Kafkas davası var kabul ediliyorsa - ki olmalıdır-bu işte çaba sarfeden aydınların herşeyden evvel yapacakları birşey vardır: Herkesin benimseyebileceği, Kuzey Kafkaslıların istikbaline en uygun olan hal şeklinin tayiniyle, takip edilecek yolun bilinmesi. Aksi halde belirsiz ve başı boş çalışmaların fuzulî bir gayretkeşlikten ileri gidemeyeceği akıldan çıkarılmamalıdır.

Asrımız büyük meselelerde, düzenli, disiplinli, kolektif ve şuurlu çalışmayı gerektiren bir politika izlemeği gerektirmektedir.

ABHAZ BAYRAĞI ABAZA BAYRAĞI DEĞİL MİYDİ?

Yazan : Beygua ÖMER

Kuzeykafkas halk özellikleri henüz bilimsel araştırmalara materyal verecek kadar mevcuttur. Bunların ışığı altında araştırmalar yapmakta ve mevcut bilimsel yanlışlıkları düzeltmekte gecikilirse, az sonra o halk özellikleriyle beraber birçok gerçekler de sonsuz bir karanlığa gömülüp kaybolacaktır. Bu kayboluşları önlemek isteyen ilim adamlarının ve onlara yardımla manen görevli Kuzeykafkas kültürlü aydınların kaybedecekleri zaman artık kalmamıştır. Bu satırlar böyle bir yanlışlığı düzeltme amacıyla sunulmaktadır :

Muhterem İbrahim Hakkı Konyalı'nın TOPKAPI SARAYINDA DERİ ÜZERİNE YAPILMIŞ ESKİ HARİTALAR adlı bir eseri vardır; İstanbul'da ZAMAN kütüphanesi tarafından 1936 da yayınlanmıştır. İlim dünyasına olduğu olduğu gibi Kafkas tarihine de kazandırdığı kazançlar dolayısıyla, yazarına ne kadar teşekkür edilse yeridir. Herkesin söylediği «Çerkes Memlükleri» ni diyemeyip yerine «Çerkes Melikleri» diyecek kadar Çerkeslere karşı efendi ve gerçeksever olan muhterem yazarın, bayrakları bulunan Abhazları bir Çerkes ulus'u olan Abazadan ziyade Gürcülerden bir kol sanması memleketimizde Çerkes ve Çerkesistan konularında yeteri kadar yayın bulunmamasındandır. Adı geçen eserde; 14,15 ve 16. ncı yüzyıllarda Abhazyada kullanılan bayrakların izahları ve resimleri vardır. Bunlardan :

1 — AL ZEMİNDE DİKİLİ AÇIK ELLİ ABHAZ BAYRAĞI: Adı öğrenilemeyen bir papas seyyah bu bayrağı, bugün SOHUM dediğimiz o zamanki SEBASTOPO-LI'de görerek, 1350-1360 İsa yıllarında yazdığı seyahatname ve haritasında 94 Devletin 119 bayrağı içinde göstermiştir. O zaman Sohumda oturduğu belirtilen Kuman'lar Kuzeykafkas Abazası olup adı da Abhazcada Kumalı demektir. Tarih Kumanları «Konglomerato» yani (Çeşitli diller konuşan halklar topluluğu) olarak gösterir. Kuzeykafkas halkları topluluğu böyledir ve Kumanlar da Kuzeykafkaslı idi, oradan gelmişlerdi. Kuzeykafkaslılar eskiden beri, uğradıkları yıkıcı şartlar karşısında yeni ortak bir adla tekrar birlik ve dayanışma kurarlardı. Kimer, Skit, Sarmat, Alan-Assu, Hun, Sabir, Hazar, Kuman, Çerkes adları böyle Kuzeykafkas halkları konglomeratosunun ortak adları idi. Güney Kafkasyadaki soydaşları olan Abhazlara eskiden beri gerek politik yönden ve gerek savaş güçleriyle aralıksız yardım etmek onların geleneği idi. 1068 yılındaki savaşlar Tiflis ile Kolkide arasındaki Abhazları yokedip Abhaz-Kartvel krallığının Kartvel bölgesi kaybedildikten sonra Kolkide'nin Kuzey parçasında tutunan Abhazyayı canlandırmak için önce Kuzeykafkas Abazalarının bir kolu olan KIZILBEK'lerin 1105 ve öbür Kuzeykafkaslı (= Kuman) ların — ve bunların içinde hiç şüphesiz Kuzeykafkas Abazeykafkaslı (= Kuman) ların —ve bunların içinde hiç şüphesiz Kuzeykafkas Abazalarının— 1118 yılındaki yardımcı akınlarıyla güneye inerek, Abhazyada tahta çıkıp yalnız Abhazyada hüküm süren kiral II. David'e yardım etmişler, ülkesini çok genişletip canlandırmışlar ve on binlerce ev ve savaşıclarını da Kartvelya ve Kolkide ve bu arada Abhazyada yerleştirmişler, bugün Gürcüstan dediğimiz ülkeyi «Abhazyaya krallığı» ve «Abhaz — Kartvel krallığı» adlarıyla iki krallık olarak kaldırmışlardır (Kırzoğlu M.F. Kars Tarihi). İspanyol gezgini papasının 1350 de Sohumda gördüğü Kumanlar da böyle gelip yerleşen Kuzeykafkaslı (= Kuman) yardımcılardan Abaza grubudur. Eğer böyle olmayıp Abazaca (Abhazca)dan

başka dil konuşan bir halk Abhazyada egemen bulunsaydı buranın otohton dili olan Abhazca o egemen dil içinde eriyip kaybolur ve bugüne kadar kalmazdı. Böyle olmadığı gibi, Abhazyada Kuman dillerinden birinin bile hiçbir izi kalmış değildir. Kaldı ki Kuman bayrağı olan (Kurt başlı bayrak) Abhazyaya —ve güney Kafkasyaya— gelmediği gibi, onun kullanıldığı Avrupa Kuman bölge ve yollarında da (Al zeminde açık elli) bayrak gitmemiştir. Netekim, bu tarihlerde yazılan DEDE KORKUT kitabı da bu bayrağın bölgesine KAN ABKAZE İLİ (= Abhaz hanı ülkesi) demektedir ve Türk olmayıp Kuzeydoğu Anadolu Uğuz Türkleriyle komşu ve rakip göstermektedir. İ.H. Konyalı'nın adı geçen eserinin 194. ve 203. üncü sayfalarında, bu tarihlerde yapılıp bugün Topkapı sarayında bulunan Lâtince bir haritada Karadenizin doğusunda İmeria'nın bitişiğinde Kafkas dağları altında REGNUM UECUSE veya REGNUM VECUSE yazısının okunmakta olduğu belirtiliyor. Bu, coğrafi mevkiyle de adıyla de REGNUM ABCASE = ABKAZE HÜKÜMETİ'nin tam kendisidir. Netliği silinmiş eski haritada yapılan okunmuş hatası doğruyu kaybetmeyecek kadar azdır. Abhaz adını Abkase ve Abkaze şekillerinde yazan eski metinler çoktur. DEDE KORKUT kitabında da bu kelime, yukarıda geçtiği gibi, Abkaze şeklinde geçer ve ABKAZE İLİ (= ABHAZ KIRALI ÜLKESİ) ni Türklerden, Gürcülerden ve Trabzon Rumlarından ayrı olduğunu kesin olarak belirtir. Batının ve doğunun bütün yazarların Abhazlarla Abazaların ayrılığını ve Gürcüden başka olduklarını yazar. 1068 yılında Kartveliyayı kaybedip bugünkü Abhazyada tutunan «Abhazy kiralığı» tahtına 1089 da çıkan II. David 1113 veya 1120 de —belki kendisini kalkındırıp yayılmasını sağlayan ve Abhaz soydaşları olup Kuman adı altında birleşen Kuzeykafkaslıların etkisiyle— Abhazy kiralığını hânedânın başka koluna bırakarak kendisi oradan elçekmiş ve yeniden aldığı ülkelerin kiralığını yapmaya başlamıştır. Orta Abhazyadan ibaret olan bu yeni Abhazyanın başına geçen ile de baba tarafından Bagrat, anne tarafından Abhaz Açıba olan (Abhaz bagratları) nın bir koludur. Bunlar yeni Abhazyanın başına Met İzzet'in (Kadım Kafkasya) sına göre 1113 ve Prof. M.F. Köprülü'nün Türk Halk Edebiyatı Ansiklopedisine göre 1120 de geçmiştir. Hânedânın eskiden beri aldığı ünvan olan Abhazca Şahişaba = Çacıba (Krallar kiralı soyu) ve Gürcüce Şirvaşize = Şirvanşahzade ünvanını kullanarak, bazen güçlü bazen silik bir otorite ile 1864 Temmuzu kadar Abhazyada hüküm sürmüşlerdir. Egemenlik bölgeleri Sohum ve çevreleridir. REGNUM ABCASE = ABKAZE HANLIĞI budur ve yazıya konu üç çeşit Abhaz bayrağı da bu Hanlığa aittir.

2 — AL ZEMİNDE YATIK AÇIK ELLİ ABHAZ BAYRAĞI: Cengizlilerin saldırısıyla dağılan Gürcüstandan 1223 yılında kopan güney Abhazyaya 1239 da Orta Abhazyaya katılarak genişleyen Abhazyaya kiralığı ülkesi, 1400 yılında Timur'un saldırısıyla tekrar yıkılan yerlerden kopan bir kısım Abhazın katılmasıyla daha da genişleyince Devlet bünyesindeki bu değişikliklerle paralel olarak bayrağında da —dikili el yerine yatık el yaparak— ufak bir değişiklik yapılmış ve (Al zeminde yatık açık elli Abhaz bayrağı) ortaya çıkmıştır.

Bu bayrak, Johas de Villadetes'in İspanyolca haritasındaki «58 Devletin bayrakları» ndan biridir. Harita 1428 yılında yapılmıştır. Sayın İ.H. Konyalı bunun Abhaz bayrağı olduğunu yazmakla beraber, Abhazların Abaza'dan ziyade Gürcü sayılması gerektiğini sanmaktadır. Kendisinin; bu bayrağın milliyetini bildiren kaynağı okumasından da buna ait yazısını yazmasında da çok aceleye gelmesi yüzünden sehve uğradığı apaçık görülüyor. Sayın yazar, adı geçen eserinin 152. nci sayfasında: «Kırmızı zemin üzerine beyaz bir el resmini taşıyan bu bayrak Kafkasyanın Karadeniz sahilinde şimdiki ismi Sohum olan SEBASTOPOLİ şehri üye-

rindedir. Bu bayrağın milliyetini tayinetmek biraz güçtür. Daha eski ismi Dioscurias olan SEBASTOPLİ eskiden Abhazyaya = Kolkide'nin baş şehirlerinden sayılırdı, Trabzon İmparatoru David'in 22 Nisan 1459 tarihli bir tahriratında Türkler aleyhinde kendisine müttelik olanlar arasında Abhazyaya Beyi Rebia ile biraderinin 30 bin savaşçı ile birlikte bulunduğu kayıtlıdır. SEBASTOPOLİ'nin bu tarihlerde Gürcülerin idaresinde bulunduğuna göre bu bayrağa Abaza bayrağından ziyade Gürcü bayrağı demek daha doğru olur» demektedir. Bu ifadesinde açıkça görülüyor ki Trabzon İmparatorunun tahriratındaki bu pasajda Gürcülerden söz edilmediği gibi, bahsettiği Abhazların Gürcü olduklarını bleirten en ufak bir imâ da yoktur. Bu pasajla verilen bilginin kaynağı olarak hâşiyesinde gösterilen (Kadim Kafkasya) adlı eser ise; Abhazların Gürcü olduklarını değil de, olmadıklarını gösteriyor; ondan alınan şu üç pasaj da gerçeği göstermeye yeter: «Gürcü cumhuriyeti eskiden beri ırkiyle ve tarihiyle Çerkes olan Abhazyalıların bu sevimli ve mukaddes yurdunu hiçbir hakka müsteniz olmıyarak bu defa Alman kuvveti harbiye ve siyasesininin muzaheretini fiiliyesiyle işgal altına almış ve Abhazyalıların mevcudiyeti milliye ve hayatiyesini bütün fecayiiyle tazyiketmiye ve Abhazyalıların ıztırapları içinde yaşatmağa başlamıştır» (Kadim Kafkasya. S. 195.). «Gürcülerin ırkça Abhazlılar ile aslâ bir ilgileri yoktur. Tarihçe de; Gürcüler Abhazyayı fiilen aslâ istilâ edememişlerdir. Tersine olarak, Abhazyaya hükümdarları bir zamanlar Arap istilâsına karşı Gürcüstanın kurtarıcısı olmuşlardır. Hattâ en evvel Bizans İmparatorluğu ve medeniyeti ile temasetmesi hasebiyle Abhazyaya; fikren Gürcüstana da hâkim bir durumda kalmıştır. Bundan başka; Abhazyaya prensleri, hâkimleri Kutays ve Khoni gibi şehirleri kurmak suretiyle de Gürcüstanın imarına ve medenileşmesine hizmetler etmişlerdir» (Kadim Kafkasya. S. 240.). «... bir Çerkes —Abhaz demek istiyor— kabilesi olduğu sâbit olan eski Apşile'ler; en muteber tarihçilerin belirttiği üzere, Samırzakan'ın bir kısmında ve bütün Mingrelistanda ve bilhassa Zogdidi ve Senakh ilçelerinde yerleşik bulunuyorlardı. Abhaz probleminde tam olarak hak tanır ve tarafsız kalmak şerefini kazanan Gürcü tarihçi Maçavaryan'ın tam bir açıklıkla söylediği üzere Samırzakan'da Ruslar tarafından kurulan özel bir komisyon Samırzakanlıların ve bu bölgenin prens ve bey ailelerinin ezici çoğunluğunun Abhaz olduklarını, Samırzakan'ın güney sınırındaki birkaç Mingrel bey ailesinin ise esasen Mingrelistandan gelme olduklarını kesin olarak belirtmiştir (Sohum Rehberi)» (Kadim Kafkasya. S. 242). Bu gibi pasajları çoğaltsak da hepsinin göstereceği şudur ki 1917 yılına kadar hiçbir tarihte Gürcüler Abhazyaya aslâ hâkim olmamışlardır. Graf Marsilli, Evliya Çelebi, Prof. Bartold, Prof. M.f. Köprülü Yusuf İzzet Paşa (Met İzzet), Dr. M. Çavaryan, Abkhazian... v.s. bütün yazılar Abhazları Abaza gösterir; hükümetlerine de çeşitli yazılarda Abhaz Kırallığı, Abhaz çarlığı, Abhaz Hanı, Abhaz Beyliği, Abhaz Prensligi, Abhaz Hâkimi denmektedir.

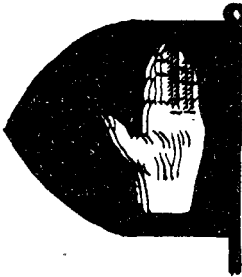
Abhazların kendi içlerinden yetişen ilim ve yazı adamları da Abhaz ve Abazaların aynı şey ve Çerkeslerin bir kolu olduklarını bildirir. Dünyadaki 200000 den fazla olan Abhaz halkından hiçbiri kendisini Gürcü bilmez, Abaza bilir ve Çerkesliğin bir kolu sayar. Hür oldukları zaman Kuzeykafkashılarla kaderbirliği kurmak ve Gürcüstana bağlanmamak için politik ve silâhlı savaşlar yaptığını yakın tarihleri şahittir. Hâlâ bile Gürcü ve Rus Konuşma dillerinde Abhazlara daha çok Abaza denmektedir.

İlim dünyasında Abazo — Çerkes, Abkhazo — Ubykho — Circassien, Abasgo — Kerkete terimleri bol bol görülüyor da (Abkhazo — Georgien, Abkhazo — İberien dili) gibi bir terim aslâ görülmez. Her şey Abhazların Gürcü olmadıklarını gösterir. Abhazların Gürcü sanılması maddeten bir şey kaybettirmese de, gaye poli-

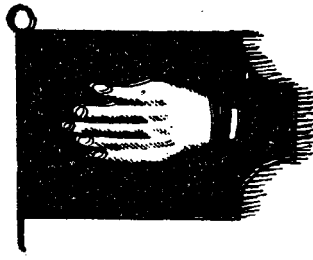
tik milliyet olmayıp Sosyal milliyet ve ilim olunca Abhazın Gürcü olmadığını belirtmek zorunludur. Ancak; Abhaz aydını bilir ve kabuleder ki coğrafi şartlar zamanımızda Abhazlarla Gürcüler arasında kaderbirliği ve dolayısıyla kardeşlik kurmaktadır ve her iki tarafın birbirinin hak ve hürriyetlerine saygı göstererek yapacakları işbirliği kendilerine huzur sağlar. Bu satırların yazarı da işte o Sohumlu bir Abhazdır.

Konumuz olan bayrağın egemen olduğu bölgeye gelince: Sayın yazarın da belirttiği gibi, bayraklar, egemenlik bölgelerini gösterir şekilde haritaya konmuştur; bu sebeple bazıları kuzeyi, bazıları güneyi, güneydoğuyu, doğugüneyi...ni gölge altına alır. Abhaz bayrağı da Sohumda dikilip Kuban kuzeylelerini Don yakınlıklarına kadar gölgesi altına aldığı görülmektedir. Gerçekten, bayrakların haritada gösterdikleri çeşitli istikametler ve gölgeledikleri bölgeler tarihin de onlara ait gösterdiği yerlerdir. Abhaz bayrağının gölgelediği bölge de Abhazyadan başka öbür Çekes (Adıga — Abazin) bölgelerini de kapsamaktadır. Eğer Abhazlar Gürcü olsaydı, milliyeti Gürcü olacak olan Abhaz bayrağı da dikildiği yerin doğu güneyindeki Gürcüstanı gölgeliyecek şekilde haritaya konurdu. Halbuki böyle olmamış ve, bütün Çerkesistanı temsilerde şekilde dikilmiştir.

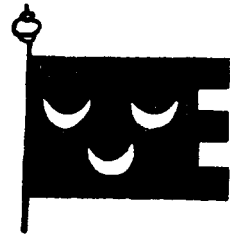
3 — KARA ZEMİNDE ÜÇ HİLALLİ ABHAZ BAYRAĞI: Aynı eserin 130-136. ncı sayfalarına konu Hacı Ebülhasen haritasındaki bir bayrak da Osmanlı egemenliği altına girdikten sonraki Abhaz bayrağıdır. Bu egemenlik Hammer'e ve başkalarına göre 1578 yılında Sohum'a Haydar Paşanın tayiniyle başlamıştır. (1). Osmanlılar Abhazyaya'nın iç bağımsızlığına dokunmamıştır. O tarihte Osmanlı ülkelerindeki iki bayraktan biri Kırmızı zeminde yukarıya açılmış altın hilâli olup İstanbul, Meraküş, Cezayir, Ucla, Said, Eflak, Kırım, Azak, Ereğli, İnebahtı, Giresun, Antalya, Trabzon, Şam, Kudüs, Mısır şehir ve kalelerinde; Kara zeminde yukarıya açılmış üç ak hilâli bayrak da Abhazyada ve Karabuğdanda kullanıldığı görülmüyor. Üç hilâlden ikisi yukarıda yan yana ve üçüncüsü onların altında saçayakça konmuştur. Buna göre, Abhazyaya ile Karabuğdanın aynı rejimle yönetildiği ve öbür Osmanlı ülkelerine benzemediği anlaşılmaktadır. Karabuğdan rejimine «Voyvodalık» ve bu Ebülhasen'de de «Karabuğdan Prenslığı» ve Abhaz hükümdarlarına da tarihlerde «Prens, Bey, Hâkim, Çar, Kıral, Melik» dendiğini görüyoruz. Bayraktaki hilâller Osmanlılık, kara zemin vassallık işareti olsa gerektir. Her üç bayrağın resimleri aşağıda sunulmuştur (2).

1113 — 1400

1400 — 1578

1578 — 1864

- (1) Brockelmann'ın Neş'et Çağatay tarafından Türkçeye çevirilen İslâm Milletleri tarihine göre 1577 yılındadır.
- (2) Al zemindeki ak el adalet, açık el cömertlik, sol el varlık ve refah (sağ el yapıcılık) sembolüdür.

(K A F K A S L I M)

Yaş yirmi üç KAFKASLIM,
Boynu bükük yaşamışım,
Bu güne dek...
Suyunu alamıyan, güneşi göremiyen
Çiçekcik gibi...
Boynu büyük yaşamışım, KAFKASLIM
Dilinden uzak, törenden uzak
Armonikandan uzak,
Ereksiz insanlar gibi...
Şimdi;
Yaşamış saydım yirmi üç seneyi
Bir çırpıda ödemek istiyorum,
KAFKASLIM.
Dilinde şakılamak, armonikanla sıçramak
Geliyor
İçimden,
Oturamıyorum...
Sıramda yer alıp,
ZAFAKHO'nda süzölmek,
VUG'inde yürümek istiyorum.
Paylaşılmamış bir kalbim var,
K A F K A S L I M.
O'nu sana veriyorum.

A
Y
S
E
L
P S E N E F
M
E
T
E

GÜZEL SÖZLER

Milletin en büyük unsuru; onu yükselten yayınıdır.

NAMIK KEMAL

Bilmeli ki milli benliğini bilmeyen milletler başka milletlerin şikâridir (avidir).

ATATÜRK

Hürriyetinden vaz geçen kimse; insanlık hasletinden, meşru hak ve vazifelerinden ferâgat etmiş (vazgeçmiş) demektir.

J. J. ROUSSEAU

Hakikaten hür olan bir adamı esâret altına almak; bir balığı karaya çıkarmağa benzer.

DİOGEN

BAHTSIZ ANNEM

Biliyorum kalbin kan ağlıyor, gözlerin nemli,
D Ne olursun bakma bahtsız annem küskün nazarla,
U Ah! Hain ben değilim, insanlığın gözleri kanlı,
R Görmüyor tarihe yön verenleri o kamalarla.
D Sen bir cennettin, tanrının dileğiymi bu,
U Neden hilkat garibesi yaratıklar gezer bağrında annem,
ERGÜN ELBRUZ'lar hep yaşlı
D KUBAN'lar ağıt mı söyleyecek bir ömür boyu,
A Hayır, hayır bahtsız annem, duyacak elbet tanrı
G Seni yadeden kalbimizi.
U Öreceğiz ellerimizle hasret kokan saçlarını,
N Melekler kıskanırcasına.
E Tahammülümüz yok ağlamana
Sileceğiz göz yaşlarını dudaklarımızla.
Bileklerindeki zincir çelikten,
Seni saran melun surlar, fersah, fersah olsa da
Unutma on iki oğlun var uğruna mahvolmaya,
Vücutları etten bir yığın haline gelse de bahtsız annem,
Ruhları seni kurtaracaktır.
BUNA İNAN, İNAN NEOLUR ANNEM...

Hüriyet konusunda en büyük kusurumuz aptal ve korkak oluşumuzdur.

VOLTAİRE

Cesaret; bütün zorluklar ile her şekilde mücadeledir. Mümkün olmayanı mümkün kılmaktır.

CLEMENCEAU

Ancak korkaklardır ki yurt severlerin imanı ile alay etmeğe kalkarlar.

S. Johnson

Asil görevler için korku yoktur.

Whitter

Cesaret yıldızlara, korku ölüme götürür.

Seneca

Fikirler cebir ve şiddetle, top ve tüfekte asla öldürülemez.

ATATÜRK

Her kudret sabırla zamanın birleşmesinden doğar.

H. De Balzac

İnsanın uğruna öldüğü dâvalar, ölmeyen dâvalardır.

Lacordaire

Vatanımızın dumanı bizi başkalarının ateşinden daha çok ısıtır.

Lâtin Ata Sözü

1918 yılı sonunda birinci dünya harbi sona ermiş, Osmanlı (Türk) ordusu yenilgiye uğrayarak silahlarını bırakmış, terhis edilen ordu efradı ile düşmanlara esir düşmüş, hasta ve malul olmuş, zayıflamış bitgin askerler yurdun şurasına burasına, şehir ve köylere dönmeğe başlamış, yurdun bir çok ekonomik kaynakları durmuş, susmuş her şey felce uğramış, halk ve aydınlar şaşkına dönmüşlerdi. Harabeye dönen aziz yurt; Batı sömürgecileri tarafından istilâya uğramış, İngilizler, Fransızlar, İtalyanlar beğendikleri, göz koydukları bölgelere yönelmişler, askerlerini şuraya buraya çıkarıp memleket içine yayılıyorlardı.

Savaştan bitkin ve iç üzüntüsü içinde bunalmış halk başının çaresini aramağa başlamış, idarecilerin liderleri de memleketi bırakıp kaçmışlardı. Her mıntaka, her vilâyet, her kaza kendini idareye başlamış. Tam bu durum içinde iken istilâcıları şımarık çocuğu Yunanlılar da 15.Mayıs.1919 da askerlerini İzmirde çıkarmağa ve bir taraftan da yurt içine yönelip uzanmağa başlamışlardı.

Bundan çok üzüntü duyan ve sonunun ne olacağını kestiremeyen millet silahına sarılmış, şehirlerde, kasabalarda kurdukları MÜDAFA-İ HUKUK CEMİYETLERİ ile çete harplerine geçmişlerdi. Milli kurtuluş yolunda sonuna kadar irkilmeğin yürümek bunların başlıca amaçları idi.

Bu arada EGE'nin doğu güneyinde DEMİRCİ EFE kuvvetleri ve yardımcı olarak da zayıf 57. nci tümen de İstanbuldan izin almaksızın bu harekâta katılmıştı. Tümen komutanı Yarbay Şefik (Şefik Aker) bey hakikaten çalışkan, görevini bilir, dürüst ve temiz bir vatanseverdi. Şefik Aker merhum hâtıratını, İstiklâl harbinden sonra I. Eylül 1937 tarihinde 106 sayılı askeri mecmuanın tarihi kısmı, cilt 3, sayı 37 de (İSTİKLÂL HARBİNDE 57. İNCİ TÜMEN VE AYDIN CİDÂLİ) adı altında yayınlamıştır. Yayınladığı tarihte emekli albay olan Şefik AKER; İstiklâl harbinde büyük kahramanlıklar yapmış bir hemşerimizden teğmen Aziz ŞÖGEN'den bu hatıratında sitayişle bahseder ve ona tahsis ettiği üç sahife — 171, 172, 173 — ile katıldığı HACETTEPE (Son zamanlarda Ankarada bu savaşın hâtırası için bir hastaneye bu ad verilmiştir) alanında cereyan eden savaş şöyle anlatır :

«135 inci alayın birinci taburunun tuttuğu ÇİĞDEM mevkiini bir makineli tüfek bölüğü takviye ettiği gibi ... alayın Tb. I in 10 ve 11 inci bölükleri BADEMİYE mevziine ileri sürülmüş, taburun diğer kuvveti ihtiyatta yine BAŞ ÇAYIR da cephe bölüğünün emrinde bırakılmış olduğu anlaşılmiştir. Düşman bu cepheye çok faik kuvvetle saldırmış ve bu mevzi'e fazla önem vermişti. Cepheden saldıran düşmanın faik kuvvetleri şiddetli topçu ateşine rağmen ÇİĞDEM hattını tutan kuvvetimizin ateş ve mukavemeti karşısında Yunan kuvveti zayıfa uğruyarak durmuştu. Yunanlılar üstün kuvvetleriyle bu müdafaa hattımızı ancak solundan yaptıkları çevirme hareketiyle bu müdafaa mevziimiz düşmüştü.

ÇİĞDEM mevkiinde yararlanan 135 inci alay makineli tüfek bölüğü çavuşlarından Mehmet ile diğer yaralanan bazı efradın DİNAR hastahanesinde verdikleri ifâdelerini me'âlen yazayım. Bu ifâdeler kendi bölük kumandanlarının kahramanlığını hikâyeden ibaretti :

(... Düşmandan şiddetli bir topçu ateşinden sonra taarruza kalkmış ise de makineli tüfek ve piyade ateşi ile durduruldu. Fakat topçu ateşine alışık olmayan civar köylerin milis efradı geri çekilmeğe başlamışlardı. 135 inci alayın makineli tüfek kumandanı mülazım (teğmen) AZİZ efendi tabancasını çekerek geri çeki-

lenlerin çoğunu tekrar sipere getirmiş ve bu sırada bir şerapnel misketi ile koldan yaralanmış, fakat vazifeden ayrılmamıştı. Efradı teşci ederken (cesaretlendirirken) ikinci tüfek nişancısı ile numara neferlerinin çoğu birer isâbetle vurulmuştu. Bunun üzerine AZİZ efendi bizzat tufengin başına geçerek taarruza kalan Yunanlılara ateş açmıştı. Fakat milislerin tekrar çekilmeye başlamaları üzerine AZİZ EFENDİ bunları yine çevirmek için siperden fırladığı zaman boynuna yakın bir yerden ağırca yaralanarak râhi mesturun (örtülü yol) civarına düşmüş, bu esnada düşmanda ÇİĞDEM TEPE'yi batı kanadından kuşatmağa başladığından dolayı müdâfiler de çekilmeye başlamışlardı. Kendisini kaldırmak isteyen neferlerine hitâben :

(BENDEN HAYIR KALMADI. SİZ TÜFEKLERİ KAÇIRIN. ONLAR BENDEN DAHA LÂZIMDIR) diyerek uzanmış, neferler ve Mehmet çavuş ısrâr edince tabancasıyla tehdit etmiş (EĞER TÜFEKLERİ KAÇIRMAZLAR İSE KENDİLERİNE ATEŞ EDECEĞİNİ) söylemiş, onlar da tüfekleri alarak HACET TEPE'ye doğru çekilmeye başlamışlar. Bir müddet sonra Mehmet çavuş başını kaldırıp arkasına baktığı zaman düşmanın ÇİĞDEM'e çıktıklarını ve AZİZ EFENDİ'ye doğru gittikleri anda AZİZ efendinin yattığı yerden tabancası ile düşman neferlerine ateş ettiğini ve bir kaçını da yere düşürdüğünü, fakat diğer bir kaç AZİZ efendiye hücum ederek süngü darbeleriyle şehid ettiklerini gözü ile gördüğünü, Mehmet çavuş da Hacet Tepeye çekilirken yaralanıp bu suretle hastahaneye düştüğünü ifade etmiştir).

İşte hâtıraları anıtlarla tebcil edilen MEÇHUL ASKERLER den biri demek olan kıymetli bir zabitemizin kahramanlık menkibelerini yaralı arkadaşları anlatırken ÇİĞDEM mevziinin soldan bir çevirme hareketiyle yolundaki haberi teyit etmiş oluyor.

AZİZ efendi gibi kim bilir ne kadar kahramanın menkibesi meçhul kalmıştır. MÜLAZİM AZİZ EFENDİ; fırkamızın (tümenimizin) kıymetli zabitlerinden ve ulusal savaşlarımızın başlangıcından beri candan çalışan fedakâr kahramanlarındandı. Künyesine göre kendisinin TOKAT'lı olduğu anlaşılmaktadır. Fakat Tokatın neresinden? Ailesi kimdir? bunu bilmiyoruz. Yalnız ailesinin soyadı ŞÖGEN olduğunu arkadaşlarından işittik. Vatan böyle kahraman evlât yetiştiren o AİLEYİ bu kitap derin saygılar ve tebrikler sunar ve aziz kahramanın ADINI TAKDİS İLE ANAR.».

Yazı burada bitiyor 57. nci fırka (tümen) komutanı merhum emekli albay sayın Şefik AKER yayınladığı bu kitabının üç sahifesini (171 - 173) bu kahraman subayın ölmez menkibesine hasretmiş, Aydın cephesi ÇİĞDEM hattının kahraman savaşçısı teğmen AZİZ ŞÖGEN'i övmüş ve bu ara da o eski devirlerde çerkeslere yapılan baskıların hatalı bulunduğunu ve doğru olmadığını da buna eklemek lutf ve kaderbilirlik büyüklüğünde bulunmuş, akrabalarına, hemşerilerine ve yurttaşlarına onu tanıtmak yakınlığını göstermiştir. ŞÖGEN ailesi tarihe geçmiş köklü bir çerkes ailesidir. ŞÖGEN soyadını da kullandığı ve bu suretle kendisini daha iyi tanıttığı anlaşılan AZİZ'in Türk İstiklâl harbinin bir çok kahramanları arasında ünlü ve üstün yer alması, tedavisi gerekli bir yaralı olduğu halde o süre de devletin silah sıkıntısını düşünerek ve her şeyden önce mâkineli tüfek gibi kıymetli ve düşmandan kaçırılması lüzumlu silahları kendi şahsından üstün tutarak hayatını hiçe sayması ve bu uğurda Şehid olması her kесе nasip olmayan üstün fazilet, vatanseverlik ve kuvvetli karakterinin açık bir ifadesidir. Ruhu şad olsun.

I
BİR YAŞANTININ ACIKLI GÜFTESİ
(ÇAÇBA GERĞ'İN HAYATI)

Yazan : Beygua ÖMER

Geçmişte birçok inkıraz ve yeniden dirilme çağlarını yaşamış olan Abhazlar, 19. ve 20. nci yüzyıllarda en çok ağlayan milletlerdir. Halkı zaman zaman kütle halinde yokedilirken, mermiye acıyanların onların toplandığı ormana ateş vererek binlerce aileyi birden yaktıkları olmuştur. İstatistik gösteriyor ki öbür Kafkas milletlerinin nüfusları azçok düzenli bir tempo ile artarken, Abhazların nüfusu tersine bir tempo ile ve hızla azalmaktadır. Yaşayanlarının da hürriyet ve seslerini çeşitli yollarla boğma rejimi de çok acıklı bir safhadır.

Böyle bir ortamda yetişen Abhaz aydınının şiirleri elbette ızdırabın sesi olur. Bu gibi ızdırab haykıranlardan biri de, hayat hikâyesine burada kısaca değineceğimiz Gerg Çaçba'dır.

Gerg Çaçba, Abhazyanın son hükümdarı Hamit Çaçba'nın oğlu idi. 1846 yılında Abhazyadaki Lihni'da doğmuştu. Annesi Adyanha (Gürcü Magrelistan Krah Ycrgi Dadyan'ın kız kardeşi) olan çok kültürlü bir prensesti. Oğlunun iyi yetişmesinde rolü büyüktü. O zamanlarda Abhazyaya ve hâkimi Hamit Çaçba aralıksız savaşlar içinde huzursuz ve güvensizdi. Gürcüstan ve Magrelya ise, Ruslarla kurduğu dostluk ve işbirliği yüzünden huzur içinde idi. Bu durum küçük Gerg'in —ve annesinin— dayı Dadyanların hükümdarlık bölgesi olan Magrelyaya gitmelerini zorunlu kıldı. Gittiler. Bu yüzden Gerg'in çocukluğunun büyük bir kısmı Magrelyada dayı Dadyanların yanında geçerek Gürcü geleneği ile yetişmiş ise de, ana yurdu Abhazyaya tutkusunu aslâ kaybetmemiş, onu dâimâ terennüm etmiştir.

1862 yılında ilk Abhaz alfabesi ev grameri yapımında dilci Üzlar'a yardım etmişti. Abhazyanın bağımsızlığına son verildikten iki yıl sonra 1866 da, çar yönetimcilerinin zulümlerine karşı olan isyanla ilgili görülen Gerg, cezalanıp bütün varlıkları elinden alındı ve Abhazyada oturması yasaklandı. Bu yüzden Gürcüstanda dayıları olan Dadyanların bölgesinde barınmakla beraber, zaman zaman ileri Avrupa ülkelerini de gezip incelemiş ve gazetelerine Kafkas konulu yazılar yazmıştır. Abhaz, Gürcü, Rus, Fransız dillerini iyi bilir.

Dişardaki uzun ve çileli hayatından sonra 1905 yılında Abhazyada oturmasına müsaade olunarak Sohum şehrinde yerleşmiştir. Gürcüce ve Abhazca şiir, piyes ve makaleler yazmıştı. Abhazyaya ve Abhazların tarih ve problemlerini zamanında en iyi bilendi. 1918 yılında Sohumdaki evinde 72 yaşında ölürken, değerli el yazıları aile arşiviyle birlikte kaybolmuştur. Belli ki onları kaybeden eller, yakın akrabası sıfatıyla evinde otoritesi olan ve fakat Abhazlığına karşı allerjisi olan ellerdir.

Çaçba Gerg'i saygıyla anarken, yazılarına örnek olarak burada (Warada) başlıklı şiirini sunuyoruz. Şiirin kavranabilmesi için önce şu açıklamayı yapmayı gerekli görüyoruz :

Abhaz müzlerinden olan mitik delikanlı Rada güfte-destan-dans perisi; mitik bir kız olan Raşa da beste ve dans perisidir. En çok anılan üç müzden bu ikisine şarkılarda «Wa Rada! = Hey Rada!», «Wa Raşa! = Hey Raşa!» diye hitabecildiği çok görülüyor. Her iki ad, önderindeki ünlemlerle kaynaşarak Warada ve Waraşa bileşik sözleri de ortaya çıkmıştır ki, anlamı olmayan ve fakat şarkıya ahenk ve tat veren bir deyiştir; yalnız şarkıların içinde ve mutlaka bir şarkı ahenğiyle söylenir. Zamanla (destan, güfte) anlamına da gelmeye başlamıştır. Avrupa Jillerine Ballade, Barde gibi söylenişlerle geçmiştir. Burada sunacağımız şiirin tercümesinde de Warada'yı şarkıyı olgunlaştıran, tamamlayan bir ahenk olarak

KAFKAS GÜLÜ

Ben
KAFKAS gülüyüm
Ne al,
Ne mor,
Ne de sarıyım.
Hürriyettir benim rengim,
Hep hürriyet kokarım.
Ben hürriyet aşığıyım
Ben KAFKAS gülüyüm.

KAFKAS

Suyudur suyum,

KAFKAS

Toprağıdır toprağım,

Kafkas dağlarında yaşarım,

Ben KAFKAS gülüyüm.

Ne bahar,

Ne yazdır benim zamanım,

Her an ararsan varım.

KAFKAS

Dağlarında açarım,

Ben

KAFKAS GÜLÜYÜM.

N
E
—
U
M
AŞINH

ve olduğu gibi kullanacağız. Şiirde «Wa Rada!» şeklinde yazılmadığından Türkçesine «Hey Rada!» şeklindeki tercümesini geçirmeyi doğru bulmadık. Şiir şudur :

T Ü R K Ç E S İ

VARADA

Kısık sesle ben şakırken
Söylenirim mutsuzca;
Bu şarkı dert hikâyesi,
Çok acılı; Varada!

**

Bazen şansa isyanedip
Feryat feryat haykırma :
— Şansım! Şansım! harabettin
Beni yersiz - yurtsuzca!

**

Buyrukçumuz, kızma bana
Bu pekisiz yakınmamdan;
Arada bir şakıyayım,
Varada, ah Varada!

Zavallı Abhaz, senin mezarın ikiyüzbin kalb değil, hak ve adalete saygısı olan insanların kalbleridir.

WARADA

Biji taala yınsırğızwa
Yışh uaoyt gurğe-ççarada;
Ariy aşua guak ajuabjiup,
Yı gutşaagaup; Warada!

**

Zını a razkı y'akv makarwa
Yı tjvaa tjvaaweyt ççarada :
— Srazkı! srazkı! skentazıwıtpıyıt
Sara ünıda-guarada!

**

Ha xılapşıü, laxi sıwımtan
As s'axi aşşwa ççarada!
Wa, znızınla yaasırgızlap!
Warad' guşa, Warada!

Bu sayımızdan itibaren okuyucularımıza halen Kuzey Kafkasyada Cumhuriyet, muhtar bölge vs. adı altında varlıklarını devam ettirmeğe çalışan Çerkes topluluklarını tanıtmaya çalışacağız. Bunu yapmaya çalışırken bu konuda en son ve en doğru belgelerden istifade edecek, okurlarımızın pekçoklarının tam bir bilgiye sahip olmadıkları Kuzey Kafkasyayı bütün yönleriyle onlara tanıtacağız.

— I —

KUZEY OSETYA MUHTAR CUMHURİYETİ

Yazan : A. FİDAROK

Osetinler (Kuşha'lar) bugünkü Kafkasya'da esas itibariyle, Rusya Federasyonu'na bağlı Kuzey Osetya Muhtar Cumhuriyeti ile, Gürcistan'a bağlı ve Kafkas dağlarının güneyinde yer almış muhtar bir eyalet olan Güney Osetya'da yaşamaktadırlar. Burada Kuzey Osetya Muhtar Cumhuriyetini kısaca tanıtmakla iktifa edeceğiz.

Bu Cumhuriyet 1921 yılında Dağlık (Corskaya) Muhtar S.S.C. nin bir bölgesi olarak teşekkül etmişti. 7 Temmuz 1924 de Osetya Muhtar Eyaleti adı altında yeniden organize edildi ve nihayet 5 Aralık 1936 da Kuzey Osetya Muhtar S.S.C. adını aldı. Cumhuriyetin hudutları batıda Kabardey - Balkar M.S.S.C. kuzeyde şimdi Togliatti adını taşıyan eski Stavropol ülkesi, doğuda Çeçen - İnguş M.S.S.C. ve güneyde Gürcistan Müttefik S.S.C. ile çevrilidir.

Kuzey Osetya muhtelif idari bölgelere ayrılmaktadır: Alagir, Aalanskoye, Ardon, Gizel, Darg - Koh (merkezi Humalag), Digor, İrafski (merkezi Çikola), Kirovski (merkezi Elhot), Kosta Hetagurovo, Kurp (merkezi Vinogradnoye), Mağçeski (merkezi Matsuta), Mozdok, Nartovskoye, Orjonokidzovski (merkezi Arhonskaya), Pravoberejni (merkezi Beslan), Prigorodni, Sadon (merkezi Mizur), Kuzey Osetya'nın yüzölçümü 9,2 kilometre kare olup merkezi Orjonikidze (Osetin-ce Dzavdzikov) şehridir.

Nüfus : Kuzey Osetya'da Osetin'ler 215 bin kişi ile nüfusun yüzde 47,8 ini teşkil etmektedirler. Ruslar 179 bin kişiye yakın yani yüzde 39,6, Ermeniler 12 bin yani yüzde 2,7, Ukraynalı'lar 9 bin kişinin üstünde yani yüzde 2,1, Gürcüler 8 bin yani yüzde 1,8, İnguşlar 6bin yani yüzde 1,3, Dağistanlılar 5 bin yani yüzde 1,1 Kabardey'ler ve Yahudi'ler ikiser bin kişidir.

Buna göre Cumhuriyette yüzde 47,8 ile Osetinler başta olmak üzere bütün Kuzey Kafkasyalıların (Osetin, İnguş, Dağistanlı, Adige - Kabardey) genel nüfusa oranı yüzde 50,6 yı, Ruslarınki ise yüzde 39,6 yı bulmaktadır. Ermeni ve Gürcüler de dahil Kafkas orijinli bütün halklarla birlikte mütalâa edildiği takdirde yerli halkın nispeti yüzde 55,1 i bulmaktadır ki bu da nüfusun çoğunluğu demektir.

Bu nispetler 1963 yılında verilen rakamlara göre tespit edilmiştir. 1959 nüfus sayımında verilen rakamlara göre bütün Sovyetler Birliği'ndeki Osetin'lerin sayısı 410 bin kişi idi. 215 bin Osetin Kuzey Osetya'da ve 141 bini de Gürcistana bağlanmış olan Güney Osetya Muhtar Eyaleti'nde yaşadığına göre bu yıllarda Kuzey ve Güney Osetya sınırları dışında da 54 bin Osetin yaşamakta olduğu anlaşılıyor ki bunların da mühim kısmı diğer Kuzey Kafkasya bölgelerindedir.

Kültür ve Sanat Hayatı : Kuzey Osetya Cumhuriyeti'nde dört yüksek tahsil kurumu, 15 orta dereceli okul, üç Araştırma Enstitüsü, müzeler, tiyatrolar, müzikholler, basımevi ve bir senfonik orkestra mevcuttur. Milletlerarası sahada tanınmış sanatkarlar yetiştirmiştir.

ÇERKES'LER HAKKINDA
(Avrupa yazarlarının görüşü)

Derleyen : B. BATIRHAN

Merhum R. Traho, 1956 yılında Münih'te «ÇERKES'LER» adlı bir kitap yayınlamıştır. Çerkes tarihi hakkında derin ve vukufu bir bilgiye sahip rahmetli A. Namitok'un Fransızca olarak hazırlanmış ve fakat neşredilmemiş eserlerinin bazı parçalarını da ihtiva eden bu kitapta; Avrupa yazarlarının, Çerkes'ler hakkındaki görüş ve düşüncülerine de yer verilmiştir. Tarafsız ve samimi bir görüş mahsulü olduğuna şüphe olmayan bu sözleri aşağıda sunuyorum:

1. Grek ve Lâtin lisanlarında Çerkes'lere «ZİHİ» denmektedir. Kendi lisanlarında ise adları «ADİGE» dir. (1)

2. Adige nesli çok eski bir tarihe dayanır. Şövalyelik ruhları, hassasiyet, temiz ahlâk ve mükemmel aile reisliği (Patriyarkal) aşikâr ana hatlarını çizer. Bu vasıfları ile hür Kafkas milletleri arasında birinci sırada yer alırlar. (2)

3. Çerkes'leri; millet olarak şimdiye kadar gördüklerim ve okuyarak haklarında bilgi edindiklerim arasında çok daha üstün bulduğumu itirafa mecburum. (3)

4. Cesaret, akıl ve harikulâde güzellik tabiatın Çerkes'lere verdiği meziyetlerdir. Beni daha çok etkileyenin, soğukkanlılıkları, kibarlıkları, şövalyelik ruhları, hürriyetlerine olan sıcak ve sonsuz aşkları olduğunu inkâr edemem. (4)

5. Asaletin o parlak ışığını Ortaçağ milletleri arasında yaşatan ve yayan şövalyelerin son kalıntıları olan Çerkes'ler, Kafkasyanın kibar temsilcileridirler.

6. İnguşlar Çeçen ırkının bir koludur. Bu isim Torascy deresinde artık mevcut bulunmuyan «Anguşt» avulundan alınmadır. İnguşlar; ince ve muntazam yapılı, sert adeleli soluk mat çehrelerindeki gözleri sert bakışlı ve siyah renktedir. Saçları umumiyetle siyah ve kartal gagası burunludurlar. Hareketleri canlı ve süratlidir.

(1) (Georg İnteriani - İtalyan Seyar XV Y. Y)

(2) (Er. Bodentted - Die Völker des Kaukaas und Freiheitskömpfe gegen die Russen Paris 1859 s. 350)

(3) (James Stanislavs Bell, Jurnal Of a Rezidense in Cirkassia, During the years 1837, 1838, 1839)

(4) (U - me Hommairede Hell Voyaje dans les Steppes de la mer Caspienne et dans la Russue meridionale 2 ed Paris 1868 p. 231)

(5) (L. C. P. 189)

(6) (Brokgauz - Efrom ansiklopedis 25. cilt s. 50)

KAFKASLARDAKİ UZUN HAYAT

Uzun hayat ülkesi Kafkasya da Abhazya Muhtar Cumhuriyeti'nin bir köyünde Alman foto muhabirine gururla poz veren Abhaz çiftçileri. Tatil günlerinde Kafkas milli kıyafetini giyen bu çiftçilerin yaşadığı hastahane ve okulları ile Abhazyanın en zengin köylerinden biri sayılmaktadır.

«Illustrierte Bunteidan»

KUZEY KAFKAS İSİMLERİ

Bu sayımızdan itibaren Kuzey Kafkasça isimleri yayınlamaya başlıyoruz. Bunu yapmakla ötedenberi okuyucularımızın büyük bir çoğunluğunun isteğini yerine getirmiş bulunacağız. Bu konuda yetkili yazarlarımızın derledikleri bu isimler de şüphesiz hatalar veya noksanlıklar olabilir. Ayrıca burada bazı guruplar adına münhasır olarak yayınlanan isimler aslında bütün kuzey Kafkasyada diğer guruplar tarafından da ufak değişikliklerle kullanılmaktadır. Okuyucularımızın isimleri inceledikleri takdirde bunu kolayca anlayacaklardır. (*).

ABHAZ (ABAZA) ŞAHİS İSİMLERİ

Derleyen : Nuray BÜYÜKA

Abhaz şahıs isimlerinden (Abhaz kaynaklı) ve Abhazlaşmış olanları sunuyoruz. Bunu yaparken alfabetik sıradan ziyade ses ahengi gözönünde tutulmuştur. Yazılışlarda kullanılan q Türkçedeki K, X Rusça ve Rumca okunuşu olan KH, K harfi keskin H harfi X in kabacası, öbür çizgilerde kaba; noktalılarda keskin Jv ve Zv de J okunur. Birkaç isimden başkasının hemen heme anlamı yoktur.

ABHAZ ERKEK İSİMLERİ

ATALA	ZAÇIBLA	MŞULDU	KAMŞİŞ	XİT	TOG
AHTOLA	ZAKOTLA	ROSTO	QALIŞ	XUT	KOG
BATALA	PAXOLA	ABAŞ	LAŞÜŞ	MUT	XIGV
BAZALA	XOXOLA	BABAŞ	LAWİŞ	NART	MOQ
GUNAALA	TADLA	HABAŞ	CİGAŞ	KUAJ	TİSV
İNADLA	ÇALA	RİDAŞ	TATAŞ	MKUAJ	QIF
SAKADLA	JALA	HANAŞV	ALAWİŞ	XUAT	KUZV
SARADLA	JATUW	KEMİŞV	LAZ	CİR	KATS
ŞİNATLA	TİYTUW	HAMIŞ	LAC	ÇUG	ÇİÇ
QUBZAÇ	MUTUW	XİNİŞ	GİC	JUG	SİT
KAÇİÇ	TEBEQ	Q İŞİŞ	GİD	TUG	TLİS
KUÇİÇ	QEREQ	ÇAPARA	XİD	MAKURPAS	ÇİÇUW
KUJİTS	MEQTET	DAMARA	HATAJÜKO	ÇAHÜS	NARÇUW
KUBRİTS	MIKEN	TAPARA	SARATHO	AAYSA	CİGİR
HAKUEV	PIKİN	MAJARA	ŞAŞÜRHO	BEYSA	CİGIT
TİPŞAÇ	KAFİN	MAXARA	LAMŞUHO	KAWSA	HAWİT
MZAWİÇ	KAFUN	WATARA	BADUKO	YALSA	HAWİR
ALBUZ	ARDZİN	MARGAN	ABRAW	SİMSA	DAWİR
ALXUZ	S, UKUN	MARGAL	ABZAW	XİMSA	NAWİR
ALXAS	SAKUT	MAMGUL	KANÇAW	WARSA	NAHAR
ALBUC	SAKİN	JAGO	KANSAW	LAWARSA	TAYİR
ALTZUK	SAÇİN	RAGO	ŞANSAW	QAMASA	YADİR
ALMAXSİT	ÇAZVI	MAGO	YAŞSAW	SAGASA	BAĞİR
CANSİT	ŞAHTI	MATKO	YARSAW	ZAZA	ÇAĞİR
WAPSİT	SAMPL	KAGO	NARSAW	MAZA	MAMSİR
HATİT	ŞAĞUM	DAJGO	MAZLAW	GUAZA	BASİR
HAYIT	ZAWRİM	BUJGO	YERÇKAW	RAYZA	BATİR

FAYIT	CAWRIM	MUDGO	THASAW	WARAZA	CIBIR
YADIT	YABRIM	ADAGO	MARDASAW	ÇIJA	KUÇIR
YADIĞ	BİBRA	BATAKO	ŞİMA	KUJA	ŞAKUR
YADĞI	ÇİRA	MAÇAGO	RAMA	GOJA	XMAÇIR
ADXU	ÇUGRA	TAMAGO	RAHMA	MJAJU	BALXUAR
ABACI	SUGRA	TAPAGO	KATMA	QAJA	TIAXUAR
ABID	BADRA	DARUKO	LAWA	KANCA	TAPEY
MAHİD	FATRA	BAZRUKO	LATSA	CACA	DAMEY
BADID	LAWRA	DAHÜKO	BARAS	PAÇA	TATEY
ALBAT	MTAWRA	HAQİKO	BAGAS	WAÇA	KIZVLEY
BAMBAT	NAZRA	SASRUKO	DAÇAS	MAMÇA	ADAMEY
ŞABAT	PARA	KAYTUKO	KAFKAS	BIÇA	MATAMEY
SUBAT	KALAMET	BİDANUKO	KATMAS	KINÇA	DANAKAY
ÇİMBAT	QALAMAT	ŞHANUKO	TATAS	HÜNÇA	SABAKAY
LIPAT	WAZEMAT	ADLAGİKO	MKORAS	PAPÇA	DALBEY
CİMAT	YARAMAT	ÇARAGİKO	KANGUAT	HAZIÇA	LADBEY
ÇAHMAT	CGONAT	KELAT	KAYMAT	KUNAÇA	ÇUGA
HACMAT	KUDİNAT	İSNAT	BASYAT	HOHLAÇA	DZUĞA
SEYDİK	COMLAT	BEGRAT	ARSANA	KOĞİNA	TUGA
SALMOQ	KAMLAT	YAFRAT	ÇAGUNA	JANA	KERENTOH
TULAH	KAZLAT	HACARAT	DAJUNA	PAJNA	ADEGO
ŞORAX	LAWAN	ABREK	KUK	UÇANA	PAÇUG
LAMŞUH	SABAN	HABRAK	MAC	SQEPARNA	KINÇUG
DADUX	SARWAN	BADRAK	MAMAC	PEJGE	ÇİMPUG
PATUH	SOSRAN	ÇAYPAK	AABIC	QUTANIYA	YAZUG
PANTUH	SOSLAN	MADA	HABIC	TATIYA	ABZOG
QUBLUH	ROSLAN	MARDA	SAĞIÇ	DADIYA	MUŞOG
BEERHOH	BESLAN	RADA	SAWFIJ	KUATZIYA	KAYNOG
KAMĞAZ	CAZTAĞAN	UÇARDA	SAWSIR	LAMJIYA	TAPOG
STANĞAZ	KURPSUN	SABIDA	SAWKAR	CABACIYA	ASTAN
DALAÇ	TEBE	BATA	SAVLUG	CGEŞIYA	KASTAN
KUMAÇ	YEJGE	DATA	SAWLÖH	TADARIYA	RAJDAN
ARDAHAN	DADIN	NATA	SAWTZUK	ABUG	RASTAN
ARZAKAN	MSAWIST	KİTA	SALTZUK	APUG	WARDAN
SALUMAN	MZAVIÇ	ŞATA	ŞAWLUX	BABUG	ŞAWARDIN
	ARDZIN	PIŞTA	SEYLUQ	XABUG	TLABĞAN
	LAKAN	XİŞTA	KAÇBEY	KAMUG	KAMĞAN
		XİŞATA	HALİBEY	TAMŞUG	LAGUSTAN
					TALİSTAN
					CGOTAN

(*) Dergi Yazı Kurulu

(Devamı var)

HATAY'DA KUZEY KAFKASYA MUHACİRLERİ

S. E. B.

Hatay İlimizde yaşayan Kuzey Kafkasya muhacirlerinin hemen hepsi 1864-65 yıllarında Kuban'dan sürülen Adige'lerin Abzeh ve Şapsığ dallarına mensupturlar. Bunların ataları da büyük hicrette, halen Arap ülkelerinde yaşamakta olan soydaşları gibi Balkanlara yerleştirilmişlerdi. Fakat «Doksanüç Harbi» diye anılan Osmanlı-Rus Savaşlarında ve Balkan isyanlarında Osmanlı Devleti lehine gösterdikleri aktif faaliyetlerden dolayı bu savaş sonunda Çarlığın baskısıyla ikinci bir defa daha yerlerinden edildiler. Büyük kayıplar pahasına bugünkü yerlerine gelerek yerleştiler. Bu muhacirlerin çocukları o zamandan beri bölgenin sosyal, siyasi ve kültürel hayatında nüfuslarıyla kıyaslanamayacak kadar önemli rol oynamışlardır. Bilhassa 1938 e takaddüm eden yıllarda Hatay'ın Türkiye'ye ilhaki yolunda gösterdikleri müsbet faaliyetler hatırlanmaya değer.

Osmanlı Devleti bu toprakları kaybetmeden evvel ve hatta Fransız işgali sırasında, burada yaşayanların akrabalık bağlarıyla de bağlı oldukları Arap ülkelerindeki soydaşlarıyla sıkı münasebetleri vardı. Bu bakımdan onların folkloru bugün bile Ürdün ve Suriye'de yaşayan Kafkas muhacirlerinininkiyle benzerlik arzeder. Birinci Cihan Savaşı olaylarını, Arap — İsrail Savaşlarını ve Kafkas muhacirlerinin bu olaylardaki aktif rolünü anlatan halk şarkıları el'an söylenir. Bilhassa eski nesle mensup olanların hepsi Türkçe ve Adigece'den başka Arapça'yı hatta Fransızca'yı da bilirler.

Hatay İlinde, Kuzey Kafkasya muhacirlerinin yerleşmiş olduğu başlıca yerler Reyhanlı kasabasının Bayır Mahallesi ile, adını civarındaki bir gölden alan Yenişehir Köyü'dür. Ayrıca Harran Köyü'nde ve Bedirge nahiyesinde de bir miktar Kafkas asıllı aile yaşamaktadır. Bölgede tespit edebildiğimiz başlıca Adige aileleri şunlardır :

Abide, Apış, Baj, Bjeduş, Bij, Blaneğaptse, Bğuaşe, Çetav, Çubıt, Çem'i, Davur, Gış, Hatko, Huaj, Hapae, Jankat, Jane, Karıko, Kotsı, K'uaş, Koblı, Pkhavo, Püç, Şınah, Şaguç, Tsey, Tlepseruk, Tl'işe, Goneşko, Yedic, Yevtılı... vs. Bunlar arasında yakın senelerde İsrail'den gelerek hükümetimizce buraya iskan edilen birkaç Adige ailesi de vardır ki bunların bir kısmı bilahare yine İsrail'e dönmüşlerdir.

Hatay'daki Kafkasya muhacirleri ötedenberi muhacirleri ötedenberi çiftçilikle uğraşırlar ve iktisadi durumları oldukça iyi sayılır. Halkın geleneklerini muhafaza edebilmiş olmasında diğer faktörler yanında muhakkak ki bunun da tesiri vardır. Bütün Kafkas muhacirlerinde bir «muhaceret Hastalığı» olarak görülen şehirleşme temayülü burada da eksik olmamakla beraber son yıllarda genç nesilde bu bakımdan şayanı şükran bir uyanış göze çarpmıyor.

Hatay'daki Kuzey Kafkasya muhacirlerinden bahsederken, bu topraklarda doğmuş ve halkın kültürel gelişmesinde rol oynamış olan Jankat Lami, Ramesko Mahmud Ali (1) Tsey Ömer Hilmi (2) beyleri ve emsali zevatı da hayırla anmak gerekir. Bilhassa Reyhanlı halkı arasında pek popüler bir şahsiyet olan öğretmen ve yazar merhum Ömer Hilmi'nin halen sadece birkaç kişinin hafızasında kalmış olan milli şiirlerini ve diğer eserlerini derlemenin ise herkesten önce Hatay'lı gençlerimize düşen lüzumlu bir iş olduğuna inanıyoruz. Derneklerimizin diğer folklor eserleri meyanında bunlara da gereken ilgiyi birgün göstereceklerini umarız.

(1) Tarık Mümtaz Yazganalp : Çizgiler ve Bilgiler (Traits et Connaissances. S. 106, Halep 1936.

(2) Aynı eser. S. 30.

Kuzey Kafkasyalı Ünlü Kompozitör :

VUMAR THABİSİM

Bir müzisyen olan ve güzel armonik çalan ablasının parmaklarının büyük bir ustalıklarla armoniğin tuşları arasında gezişini her zaman, hayran hayran seyreder ve aynı ustalıklı ve alışkanlığı kazanabilmek için büyük bir çaba sarfederdi.

Şimdi Thabisim'lerin evinde yeni bir şöhrat aileye katılıyor. Bu durum herkesi sevindirmiş ve o aile için öğünme vesilesi olmuştur. Her çeşit müzik aletine karşı derin bir ilgi gösteren Vumar bilhassa akordiyonu ve Adige armonikasını kendisine en iyi arkadaş olarak seçti. Çünkü en büyük mutluluğu o armonikte buluyordu. Okumak, yükselmek bilhassa musiki alanında başarıya ulaşmak ideallerinin başında gelir. O bu amaca ilerlerken 2 nci dünya savaşı bütün planlarını alt üst etti. Savaşta iyi bir asker oldu. Azraille burun buruna geldiği zamanlarda bile armoniğini elinden bırakmadı. Her an Adige müziklerini çaldı, Adige türkülerini söyledi. Öyle-

Adige'ceden Çeviren : Nİ-DUM

ki arkadaşları dinlenmediği onun müziğinde bulurlardı. Berlin düşünce komutanı Berlinde kendisine bir akordiyon hediye etti. Artık savaş bitmiş ve Vumar Thabisim akordiyonuyla birlikte Kafkasyaya dönmüştü. Çalışmalarına büyük bir hızla yeniden başladı.

Sanatı ve gür sesiyle Vumar kısa zamanda şöhrete erişti. Kır Güvercini (GULBQHEM'YI THARIQPE) - adlı beste ve güfteyle ismini duyurdu.

Karşılıklı Zefakho (FEDZ ZEFAKHO) adlı eseri tamamen bir Adige milli eseri mahiyetinde olup mükemmellik ve pratiklik bakımından her tarafa kolayca yayıldı, büyük ilgiyle karşılandı.

Thabisim adaha sonra Kuzey Kafkasyada Adige radyosuna Spiker olarak girdi. Bu sırada Şimdi Ne oldu? adlı (SİDA QEXHUGHA XIG?) besteyi yaptı. Çalışmaları daha ziyade Adige şiirlerinin bestelenmesi ile olmakla beraber birçok yabancı şiirleri de bestelemekten geri kalmadı. Eserleri yayımlandı. İkinci cilt olarak hazırladığı eserleri de yayınlanmak üzere.

Onun en önemli çalışmalarından bir tanesi de Adige Edebiyatı ve Folklorü alanında olanıdır. Bu amaçla Krasnodar'daki çalışmalarına katılmış bulunuyor. (*)

(*) Bu yazı Kuzey Kafkasyada Maykopta Adigey (Adighey) adlı gazetede yayınlanan Ç. Murat'ın raporlarından alınmıştır.

MÜSEYİN AVNİ LİFİJ

N. Sabit TURGUT

Kafkasyalı Abdül Efendinin oğludur. 1886 da Samsun'da doğdu. 6 aylık iken ailesiyle İstanbul'a yerleşti. Öğrenimini Numune-i Terakki'de tamamlayan Avni Lifij, Sanayi-i Nefise Mektebine girdi. Burada henüz ilk yılını tamamlamamıştı ki, olağanüstü sanat gücü ile dikkati çekti. Osman Hamdi Bey bu genç kabiliyet ile yakından ilgilendi. Şehzade Abdülmecit Efendinin yardımı ile Paris'e öğrenime gönderilmesini sağladı. Avni Lifij burada 5 yıl Corman Atölyesine devam etti ve 1912 yılında yurda döndü. İki yıl İstanbul Lisesinde resim öğretmenliği yaptı. Buradan Sanayi-i Nefise Mektebi Alisinde tezyini sanatlar öğretmenliğine verilen sanatçı, ölümüne kadar burada hizmet etti.

Avni Lifij çok içli ve romantik bir yaratılışa sahipti. Edebiyatla da meşguldü. Değerli şiirleri olduktan başka, bu alanda iyi bir eleştiriciydi.

Eserlerindeki renk ahengi ve inceliği, onun bu duygulu romantik yaratılışına ve şair ruhluluğuna bağlanır. Yalnız iddialı eserlerinde değil, taslaklarında bile Lifij'in kendine özel karakterini, asaletini, hülyalı mizacını kolaylıkla görmek mümkündür. Peysajlarındaki şeffaf renkler, onun sağlam tekniğini ortaya koyacak değerdedir. Çizgilerindeki ahenkle bile hiç kimseye benzemeyen Avni Lifij, imzası olmasa da eserleri rahatlıkla tanıyacak bir kişiliğe sahipti.

Sanat tarihimizde önemli bir yeri olan Hüseyin Avni Lifij'in en verimli çağında, henüz 39 yaşında bulunduğu bir sırada (1927) vefatı, gerçekten büyük bir kayıp olmuştur.

M. Avni LİFİJ

Yurt içinde ve dışında üstün sanat gücünü kabul ettirmiş olan Avni Lifij'in dağınık bulunan eserlerinin toplanarak özel bir galeri meydana getirilmesi her halde yerinde olacaktır. Sanat tarihimizde önemli bir yeri bulunan sanatçımıza karşı bu, sadece bir kadirbilirlik olmayacak, aynı zamanda onun bu değerli eserleri millete mal edilmiş bulunacaktır.

(*) H. Avni LİFİJ için bak: Yeni Kafkas, İST. 1957 sayı - 3, sayfa 14.

Not : Bu yazı Ankara Sanat Dergisinin 1.4.967 tarihli sayısından alınmıştır.

Yazan :

Şora Bekmirze NOGUMUKA

Çeviren :

Dr. Vasfi GÜSAR

Bu olaydan sonra milletimiz Timutarkan prensliği hakkında Ata sözü olarak bir söz söylediler. Birisi için kötülük veya fenalık imâ etmek isterlerse ona:

(Kâşki senin de sonun Timutarkan'ın sonu gibi olsa) derler.

Bu rivayet incelenirse görünürki içinde adı geçen Timutarken prensi hiç şüphesiz gençliğinde bu prensliği idare eden Rus prensi MİSTİSLAV (30) dır. Rusya memleketi tarihinde bu geçti ve tarih de gerçek olarak güreşimiz kahraman REDADYA ile savaşını ebedileştirdi. Tarihi rivayetlerde geçen bu olaylar nakledilen rivâyetlerimizi doğruluyor.

Rus tarihi rivayetleri ise, Timutarkan prensliğinin adından ve 12 inci yüzyılda geçen olaylardan bahsetmemiş, susmuş, hepsini ihmal etmiştir. Varlığı yüzünden bir çok kanlı çatışmalara sahne olan ve sonunda bu yüzden ortadan kaldırılan ve yok edilen bu Rus prensliğinin vücuduna işaret etmemiştir. Her halde bu nakli rivayetimiz; adı geçen bu prenslik hakkında Adige (Çerkes)lerin hâlâ söyledikleri Atasözü; bütün bunlar bize kanaat verdi ki: onu ortadan kaldıranlar vaktiyle Rusların KOSSOG dedikleri dedelerimizdir. Kossog'lar bu prensliğe en yakın olan dallarımızdan birinin adıdır.

Geçen olaylardan çok zaman geçmemiştir ki YİNAL'in torunları olan Adige (Çerkes) prensleri arasında çekişmeler, kavgalar başladı, her biri Kabardey bölgesine hükmün kendisine ait olduğunu iddia etti. Sonunda anarşiyi ve savaşları doğurdu. Nihayet prens Tokhtamış ve oğlu BEZRUKUE'nin koğulmasıyla sona erdi. Bu ikisi memleketi bırakıp kaçtılar ve Kuban nehri yakınlarında küçük bir nehrin kıyılarında yerleştiler. Bu nehir Prens TOKHTAMIŞ'ın adıyla adlandı (31).

KALİŞ adı taşıyan ikinci oğluna gelince, eskiden ona Kalış adı verilen ve bugün Volga Kazak tümeni komutanlığının merkezi bulunan Sablya (32) dedikleri yerde yaşardı. Yurttan bu koğulanlar prens YİNAL'in üçüncü karısından gelen torunlarıdır. Onları koğanlar ise; birinci karısından olan oğlunun torunlarıdır.

O vakitler Kakh bölgesinde ve anne tarafından dedesi Khamışo'nun yanında bulunan Prens İDAR ise; prens ve kardeşleri arasında yer alan fitne ve ihtilâfı duyunca çok üzüldü, onlara nasihat ederek anlaşmalarını ve durumlarının eskisi gibi iyi bir düzene dönmesi için haberler yolladı. Fakat birbirleriyle husumette olanların, onun barış ile tavassutu-

na kulak asmadıklarını, felâketi durdurucu sözlerini dinlemediklerini görünce; kötülüğe kötülük, kuvvete kuvvetle mukabele etmeğe azmetti ve Kâkh, Kegak ve Bjedug (34), Mekhoş (35) dallarından (kabilelerinden) ve diğer (Kuban arkasındaki dallardan büyük bir ordu toplayarak Kabarda'ya hareket etti. Bunda iki maksadı vardı: Birincisi birbirleriyle düşman bulunanların terbiye edilmesi, ikincisi: babasından kalan verâset hissesini almak.

Kabarday bölgesine varmadan Prens YİNAL'in torunlarından biri olan Prens KANUKO; TOKHTAMIŞ ile görüşmek üzere yanına geldi (36).

Kabardeylere gelince; prensler de İdar'ın niyet ettikleri şeyleri haber alınca harp hazırlığına başladılar ve dağlarda bulunan bir kısım komşularından yardım istediler. En çok güvendikleri eskiden beri mütefikleri olan (OSS) halkıyla birinci Yinal'in ilk karısının büyük kahrâman ünlü ABAZA prensi (AŞA)'nın kızı olmasından ötürü Abazalar idi. Abazalar; arzularını boş çıkarmadılar ve çoğu piyade olmak üzere onlara üç bin kişilik bir ordu gönderdiler. Bu esnada prens İdar; amca oğlu prens Tokhtamış görüştüler ve Kabardaylere Prens İdar'ın isteğini ve niyet ettiği amacı prenslerine bildirmek üzere mevkileri icabı itimada değer adamlarından teşekkül etmiş bir heyet gönderdiler.

Bu heyet Kabarday çerkes prenslerine; Prens İdar'ın kendilerine müsamaha ile muamele etmelerini ve kardeşlerin birlikte huzur ve emniyet içinde yaşayabilmeleri için iki taraf arasının düzelmesinden başka bir şey istemediğini ve yegâne isteğinin Kabarday bölgesinin herkesin hakkı verilmesi üzere âdil bir şekilde taksim edilmesini ve bu arada Prens İdar'e de babasından kalan kendisiyle bir akrabasının hissesine düşen miktarın verilmesini ve memleketin kalan diğer kısmının Yinal'in ilk karısından olan torunlarına bırakılmasını istediğini bildirmişlerdir.

Ancak prensler ve Kabarday çerkesleri; Prens İdar'ın bu teklifini beğenmiyerek kabul etmediler ve nasihatlarını da dinlemediler. Aksine onun elçilerine sert ve fena muamele yaparak geri çevirdiler. Prens İdar bundan çok kızarak Kabardayları ve memleketlerini kuvvet kullanarak parçalamağa karar verdi ve askerlerine onların tarlalarının yakılmasını, köy ve şehirlerinin yıkılmasını emretti. Aynı zamanda halkıda o diyarı bırakmağa zorladı. Bir kısım halkı da zorla kendi ordusuna kattı. Önüne durup mukavemet etmeği ya da başkalarına sığınmağı düşünenleri öldürdü.

Kabarday Çerkesleri; düşmanlarının bu durumunu görünce onlar da misilleme karşılamağa karar verdiler, kuvvetlerini ve şurada burada dağınık ve ricatta bulunan ordularını kendilerini savunmak için topladılar. Bu suretle hezimet Kazburun (37) adı verilen yere kadar devam

etmişti. Bu yer Baksan nehrinin sağ kıyısındadır. Orada durup hücum halinde bulunan düşman kuvveti iel kendi kuvvetlerini ölçtüler ve sonra iki tarafta uzun süren kanlı bir savaşa tutuştular. Bu esnada halktan çoğu helâk oldu ve savaş; halk üzüntülü bir duruma gelince sona erdi, sabırlar tükendi, bir çok insan ve mal yok oldu. Bağrısanların, feryad edenlerin sesleri, iniltileri göklere kadar yükselmişti. O kadar ki bazıları başlarına «ALLAHIM BENİ KURTAR» işaretlerini koymuşlardı. Rivâyet ederler ki bu savaşta her iki taraftan bir çok insan ve prenslerden Talostan, Aybek Dudaruka, Tokhtamış ve oğlu Kaliş de öldüler.

En son bu zor savaş bitti, sükunet döndü ve döğüşenler arasında sulh yapıldı. Ancak bu yarışta; Prens İdar'ın Kabarday bölgesine girmesi, istediği yerde yerleşmekte serbest bulunduğu, Kabarday Çerkeslerin kendisini bütün memlekette «En yüksek ve üstün prens» tanımaları, en küçük itirâz dahi olmadan emirlerine itaat etmeleri ve kendisine karşı gelen ve isyân edeni idâm hakkı tanımaları bu sulhün ve anlaşmanın şartlarındandır.

Müzakereler ve sulh taraflar arasında bitip karara bağlandıktan sonra iki muhâsım ordu ayrıldı. Prens İdar'ını istediği oldu ve Kabarday bölgesine muzaffer olarak girdi. İtiraz görmeden idâre ve hükmü eline aldı. Kendisinin bizzat ikametgâh olarak seçtiği yere yerleşti ve çevresine İDARYA adını verdi. Bu olaylardan sonra orada bir kaç yıl daha yaşadı ve Pit uile Maremuko adında iki çocuk bırakıp vefat etti.

Berslan'ın oğlu prens Konukue ise olaylardan ve içinde yaşatılan şartlardan faydalanmağa kalktı. Kabarday çerkeslerinden iki yüz esiri kendine çekmeğe imkân buldu ve onlarla birlikte Urpa (38) nehri kıyılarındaki yerlerde yerleşmek üzere gitti. Onunla birlikte göçüp gidenerlere gittikleri yerlerde kendilerine ondan sonra Berslanı (39) denilmiştir. Bunun için de bunların prenslerine dedeleri prens Kunukue'ye iza-felle Kunukue derler. Kazburun savaşında bir şairleri şöyle der:

Kalemiz Kazburun da herkes döğüşmeğe ve kan dökmeğe hazırlanıyor
ve cesur kahramanlarımız birbirlerini koruyorlar
düşmana saldırmak için Kazburun'dan çıkmağa yelteniyorlar
korku bilmeyen Yelcerukhamışo'nun düşmanı karşılamağa
nasıl atladığını gördük ve cesur İdar ve prens Yelceruka
o ünlü kahraman güzel atı üstünde idi.

Tlakhodno'nun kır atı Kazburun'un dört köşeli güzel şekilli
ahşap kalesinin kapuları yanında diz çöktü ve
orada halk ve atlar topladı, ölü cesedleri birbirine karıştı ve
burada ünlü kahraman Altay Bogarsoko'nun başına
bir ok saplanınca ölü düştü.

Kanların onları kaplamasına rağmen iki ünlü kahraman
Yelcerkhamışo ve arkadaşı İdar şiddetli inatçıdırlar

Yelceruko ise bazan zorluklara karşı duruyor ve surları geçiyor
bazan da mânialar olunca karşı gelmeden geri gidiyor

Semigda Kessebi de sakalını eliyle tararken
kalenin kapularını küçük mızrağının bir vuruşuyla ve eliyle yıktı
Fakat kahraman Jangeri Kurgoko yalnız başına
akıtılması yeter derecede olan kanlarını akıttı durdu.

Ünlü, cesur Yelcerkhamiço ve kahraman büyük muharip
İdar ve muzaffer prens Yelceruka
bunlar da geçitten geçerken yapacaklarını yaptılar.

Pşi Tsuko'nun iki oğlu, bu iki kardeş çok ağır bir savaş yaptılar
sonra kanla bulaşık ellerini sakallarına sildiler
Bugarsuko'nun iki kahraman oğlu surlar içinde
erkekler gibi döğüştükten sonra inatçı düşmanın kendilerine tamam
istimân ettiklerine inanarak kanla bulaşık kılıçlarını kınlarına koydular
ve cesur Yelcerkhamiço ve prens İdar ve eğerine kadar ok saplanan
Yelceruka ve bütün bunlar savaş meydanını bırakmadılar
ve sonuna kadar döğüştüler.

Burada Bogarsoka şehride alevler içinde tutuştu
Şaşhan köylerinden kaçan halkın feryadı orada yükseldi
başları üstündeki parlak miğferler yerine (Allah beni kurtar) işaretini görürsünüz,
kahramanlardan Yelcerkhamiço ve kahraman prens İdar ve
muzaffer prens Yelceruka da artık acıma duygusu kalmamıştı
yalnız şimdi bu acıma ve şefkat yavaş yavaş gönüllerine geçmeye başlamıştı.

Naşi Paço de Tegelia'yi öldürdü ve kılıcının vuruşları
safların başındakileri yedi dalga halinde canlarını biçiyordu.
Fakat Bjedug süvarilerinin cesâreti az olsa da
düşmanın yüreklerine kadar işliyor, vebâ gibi onlara saldıırıyordu
ve tek gözlü Kanuka döğüşmek istemedi ve yavaş yavaş
meydandan çekildi ve Kabardayların çoğunu beraber götürdü.

Bjedug atlıları da yaptıklarını yeter görmediler
istek ve güçleri zayıflamasaydı fazlasını yapmak isterlerdi
Piyade Abaza birlikleri ise şöhrete yönelmediler
yemek için omuzlarında et taşıyorlardı
Amifoko'nun beyaz atı da yorgunluktan helâk olmuştu
ve binicisi kılıç ve okların parçaladığı kalkanını kaybetmişti.

Şüphe yok ki prens İdar cesur ve azimkârdır
fakat bundan başka büyük kahraman Samako Şipo olmasa
bu heykel gibi adam kahramanların kahramanı ve prenslerin prensidir.
Savaş ne korkunç, cesur erkeklerimizi altın çadırları bırakmağa ve
keçelerin gölgesinde yaşamağa mecbur etti.
cesur Yelcerkhamiço ve kahraman Prens İdar ile
kahraman prens Yelceruka'yı kalabalık insanlar arasında götürsün
sanki karanlık gecelerde parlayan şimşek ve şehaplar gibi parlıyorlardı.

Dokhşuko ise Tigeli'yi parçaladı

Ovaların yeşillikleri içinde hiç üzüntü duymadan

Kanuka'lara düşen, Kurgoko'nun kendileri üzerindeki minneti unutmamaları idi, zaman süresince ve gelecek kuşaklar boyunca hatırlamamaları ayıp olur onlara.

A L T I N C I B Ö L Ü M

KALMUKLARIN KABARDEY ÜLKESİNİ İSTİLÂSİ HİKÂYESİ — PRENSLERİN DOĞUŞMESİ — KALMUK VE TATARLARLA SAVAŞLAR — PRENS ŞCLOKH TALOSTAN — KÜÇÜK KABARDA — BÜYÜK KABARDA — KALMUK VE TATARLARIN KABARDA ÜLKESİNE SALDIRIŞI — KABARDEY PRENSLERİNİN KAVGALARI — AVAR HANININ KABARDEY ÜLKESİNE HÜCUMU — PRENS YELCERUKA'NIN DAĞISTAN İLE SAVAŞI — FEDAI ORTANO — YENİ SİLÂH — YELCERUKA'NIN TURGUTLARLA SAVAŞI — PRENS YELCERUKA'NIN VASIFLARI.

Bu iç savaşları uzun süreler huzur ve sükunet takip etti. Kabarday Çerkesleri emniyet ve huzur içinde idiler. Savaşların bu süreler esnasında can ve mallarda yarattığı büyük zararları ve önemli kayıpları unuttular. Fakat emniyet ve rahatlık uzun sürmedi. Onlar bu durumda iken birden bu günkü Kalmuk'ların dedeleri olan Turgut'ların büyük ordular ile ve diğer taraftan ayrıca bir Tatar ordusunun da katılarak Tarki yönlerinden gelmekte olduklarını duydular. Bunun üzerine Berslan oğlu Pşi Yapşuka ve Kıdırşoko Tatlostano oldukça kuvvetli bir ordu toplayıp yığdılar ve uzun süre düşmanlarının varışını beklediler. Düşmanın kendi ülkelerinin sınırından geçeceği yönleri ve izleyecekleri yolları bilmedikleri için küçük bir ordunun başlarına genç prenslerden Kıdırşoka, Tepsoruko ve Cilakhistan'î yollamağa ve bunlara da düşmanın hareketini keşif ve kontrol için bin kadar da seçkin muharip eklenmesine karar verdiler. Bunların görevleri düşmanın izlediği yolları, kuvvetleriyle sayılarını, mikdârını ve gerçek hedeflerini öğrenecekler, sonra da gecikmeden bunları çerkes ordusu komutanlığına bildireceklerdir. Gerçek bu küçük kuvvet kendisine verilen görevi yaptılar. Bunun üzerine Çerkesler işlerini düzeltmeğe ve düşman elinin yetişmeyeceği uzak dağlık yerlerde, tahkimatlı mevkiilerde bütün atlarını, ineklerini, hayvanlarını ve diğer şeyleri topladıktan ve muhafaza ettikten sonra kendilerini her taraftan tehdit eden ve çeviren tehlikelere karşı ne yapmak lâzım ise ve tedbir almak gerekli ise yaptılar.

Üçüncü günü atlılar atlarıyla, olmyanlar da piyade olarak hareket ederek Malka nehri ile Terek nehrinin birleştikleri yere kadar geldiler. Orada düşmanları Turgut'larla karşılaştılar. O yerde bugün Yekaterinogorod dedikleri dağ Kazak tümeni kalesi bulunmaktadır.

Turgutlar (Kalmuklar) nehri geçerken iki taraftan bazıları hafif tutuşmalarla karşılaştılar. Bu esnada düşman, Adige kuvvetlerine hücumu ve onları yok etmek için çevirmeğe başladı. Adigeler işgal ettik-

leri yerlerde düşmana karşı gelemeyeceklerini görünce gerilemeği ve düşmanı tedricen dağ eteklerine çekmeği uygun buldular.

Böylece Psigon Psi (40) nehrine varıncaya kadar çekildiler. Orada yerleşip siper müdafaasına giriştiler ve düşmanlarını beklediler.

Savaş zarureti Baksan nehri kıyılarında bir kısım askerin bulunmasını gerektiği için kendi yurtlarının savunmasını kolaylaştırmak üzere ordularının yarısını bu dediğimiz nehirdeki müstahkem mevkilere yolladılar. Fakat Turgut (Kalmuk)lar Malka nehrini bir çok yerlerden geçtiler. Bırakılan uzak köyleri yakmağa ve içinde kalan mal ve eşyaları yağma etmeğe, şurada burada bırakılmış hayvanları toplamağa başladılar. Bununla kalmadılar. Köpekleri, kedileri, kuşları ve başkalarını onlarla geçinmek için öldürdüler. Kestikleri hayvanların kanlarına gelince onları da içtiler. Hattâ en lezzetli içki saydılar.

(Devamı var)

- (30) Prens Mistislav, kutsal Wladimir'in oğludur.
- (31) Tokhtamış veya Abazinka nehri Kuban nehri dallarından biridir ve Battal Paşa (Kalefij) yakınlarında Kuban nehrinin sol kıyılarında dökülür.
- (32) Sabilya karakolu Karamuk nehrinin sağ kıyısında ve Stavropol'a giden büyük yol üstünde ve Nijne Podgornoya ile Alexandria karakolları arasındadır.
- (33) Burada yazarın sözleri arasında ayrılık vardır. Daha önce Prens Yelçerukue Khamişo'nun Prens İdar'ın dedesi olduğunu ve Bjedug prensi olduğunu söylediği halde şimdi onun K'akh prensi bulunduğunu yazıyor.
- (34) Bjedug'lar; Pşış ve Psekups nehirlerinin mecralarının sonuna kadar uzanan ve Kubanın sol taraflarına düşen bölgede otururlar. Şapsış bölgesiyle komşudurlar. Kerkati ve Khamiş adıyla iki kola ayrılırlar.
- (35) Mckhoş dalı (kabilesi); Gatinkoy'un kuzeyinde ve Laba nehrinin sol tarafında otururlardı. Fakat bugün Bialaya ve Laba nehirlerinin orta kısımlarına düşen bölgede oturmaktadırlar.
- (36) Burada bir yanlışlık vardır. (Tohtamış, Prens İdar'la görüşmek üzere yanına geldi) denmesi daha doğrudur.
- (37) Nalçık yanındaki dağlardan biridir ve eski Şegem ile Baksan karakolları arasında bulunur.
- (38) Bu nehrin Urup nehri olması inancı vardır. Asıl Kafkas sıradağlarından çıkar ve bırakılmış Protchnyi Okop karakolu yakınında Kuban nehrine dökülür.
- (39) Besleney'ler; büyük Laba nehrinin sağ kıyılarında ve Urup nehrine dökülen büyük ve küçük Tegen nehirleri çevresinde otururlardı.
- (40) Psigon psi nehrinin tanınmış Lesgen nehri olduğu zannedilmektedir. Bt husus bugüne kadar sapsağlam kalan bir çok anıtların varlığıyla beliriyor. Bu anıtlar vaktiyle Adighe (çerkes) milli kahramanlarının ve prenslerinin hatıralarını ebedileştirmek için yükseltilmişlerdi. Çünkü bu rivayette yazarın öne sürdüğü adlar anıtlardaki kahramanların adlarına uymaktadır. Lesgen nehri ise Urukh nehrinin batı kısmını teşkil ediyor ve asıl Kafkas sıradağlarından çıkmaktadır. İkisi de Alexandrowskaya Rus askeri garnizonunun yanında Terek nehrine dökülür.

SENİN İÇİN

Eğer bilseydim doğmadan ölürdüm,
Bağrına mezarımı kazardım eğer.
Görmediğim vatanımda,
Yaşamadığım toprağında
Ölü yatarım bilseydim.
Ama ben öldükten sonra doğmuşum,
Ölü yaşıyorum senden ayrı.
Sana çaresizlik içinde şiir yazacağıma,
Böyle,
Sensiz ölü yaşayacağıma
Sana yaşamaya geliyorum artık.
Sen benim bir canıma
Bin can kat,
Bin kere öleyim de senin için.
Seni öldüren dünyayı, sen
Yeniden yarat.
Yeniden benim türkümü söyleyin
Çağlayanlarım.
Sarp kayalarında parçalanan kuzey rüzgârları
Benim öykümü fısıldasın
Kulaklarıma.

İ
S
M
A
İ
L
H A N

Ben sana yaşamaya geliyorum artık
Sen benim bir canıma bin can kat,
Bin kere öldüreyim de senin için,
SENİ ÖLDÜREN DÜNYAYI, SEN
YENİDEN YARAT.

GELİNCİYE ÖZLEM

Ufukların ötesi düşümdedir.
Dallar yeşile yeşil, muratlar öğle,
Çamlar yeşil, yeşil ELBRUZ bembeyaz.
Seni sen de görmek isterim elde değil.
Kimler büyütmüş seni nazlı gelin,
Uğruna delikanlılar saf, saf olmuş,
Ölüme at koşturmuş, kılıç kuşanmış,
Oluk, oluk kan, akan sular durmuş...
Duvağını al, al gördüm; yırtık, yırtık.
Dallar kızarmış ELBRUZ'un boynu bükük,
Öyle ağlama gelinim, gözlerine yazık,
Bırak seni terkedenler, unutanlar ağlasın.
Gelinim bekle diyemem, çok beklettim
Bir geliş geleceğim ki sen de
Düşmanlarım da şaşırarak uzanırken kolum
Sana yaptığım gelinlik öylesine güzel, öylesine pak.
Lale, sümbül, gül boy, boy açılmış
Kimimiz laleye, kimimiz sümbüle, kimimiz güle
yanmış
Gelinim, gelinciğim ben sana yanığım
Gülmüyorum sensiz, fakat ağlamıyorum da...
Öldürüyorum engelleri, yavaş, yavaş dirilmesin,
İstiyorum bütün sevgililerin sana kavuşsun,
Ve ben şimdi yakan, yıkan, öldüren zalim ben,
Ufukların ardından sana baktıkça duygulanan, içten
yanan ben,
BİR KIŞ GÜNÜ OŞHAMAFE'de (1) DOLAŞIYORUM.

M
E
İ
T
N
H A T K O

(1) OŞHAMAFE : Adige'ce Elbruz'a verilen isim, Uğurlu dağ anlamına gelir.

ŞİİR YARIŞMASI

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür Derneğinin yeni seçilen Yönetim Kurulu dergimizin de isteğini memnuniyetle karşılayarak okuyucularımız arasında bir şiir yarışmasının açılmasına karar vermişlerdir. Bu yarışmayı ilerde hikâye, makale, karikatür vs. yarışmaları takip edecek, birçok kabiliyetler okuyucularımıza tanıtılacak ve dolayısıyla bizler de yeni kıymetler kazanmış olacağız.

YARIŞMAYA KATILMA ŞARTLARI :

- 1 — Yarışmaya herkes katılabilecektir.
- 2 — Yarışmaya katılanların yazdıkları şiirlerin daha önce bir yerde yayınlanmamış olması,
- 3 — Şiirlerin politik olmaması, Kuzey Kafkasya kültürünü yansıtacak nitelikte olması, sanat değeri taşıması, gereklidir.
- 4 — Yarışmaya katılacak şiirlerin en geç 1 Eylül 1967 tarihine kadar Kafkasya Kültürel Dergi, Emek Mahallesi 75. Sokak No: 61/5 Ankara adresine gönderilmesi lâzımdır.
- 5 — Yarışma sonuçları Dergimizce seçilecek bir komisyonda incelenecek ve bunlar arasında:

BİRİNCİYE : 150 T.L.

İKİNCİYE : 100 T.L.

ÜÇÜNCÜYE: 50 T.L.

Ayrıca onuncuya kadar derece alanlara çeşitli armağanlar verilecek, yarışmada kazananların şiirleri yazarlarının biyografileriyle dergimizde sırasıyla yayınlanacaktır.

Maddi olmaktan çok mânevi değeri olacak olan bu yarışmaya katılacak şairlerimizin şiirlerini bekliyoruz.

BİR NİNNİ'NİN HİKAYESİ
«İYAVNANA NE YAPTI»

Yazan: Yakop GOGEBAŞVİLİ

Çeviren: H. HAYRIOĞLU

(Tiflis)den doğuya doğru giderseniz, bir günlük yolculuktan sonra uzun bir yaylaya ulaşırsınız. Buraya (Tsivi) Soğuk Yayla denir. Tsivinin doruğuna çıkar da daha doğuya bakarsanız ayağınızın altına, gözünüzün önüne bağ bahçe ummanı gibi zengin bir ova serilir. Bu ovanın ortasında, kuzeyden güneye doğru akar bir nehir vardır. Bu nehre Alazani, ovaya da KAHETİ düzlüğü adı verilir. Alazani suyunun ikiye böldüğü KAHETİ düzlüğünün bir bölümüne BERİ YAKA, öteki bölümüne de KARŞI YAKA denir. Karşı yakanın doğusunda yükselen sıra dağlar Kaheti'yi DAĞİSTAN'dan ayıran tabii bir sınır gibidir. Dağistan toprakları bu sıra dağların doğu eteklerinden başlar.

Karşı yakaya doğru dikkatle bakarsanız ova ile dağın kesiştiği hizada güre ormanın içine doğru saplanmış koy gibi bir girintiyi seçersiniz. Bu alan bugün tarım sahasıdır. Fakat bu yerin iyice yakınına gider de toprağı yakından yoklarsanız birtakım kalıntılar bulursunuz ve buranın tarihi bir köy yatağı olduğunu anlamakta güçlük çekmezsiniz.

VAŞLOVANI (Elmalı) KÖYÜ

Eski tarihlerde burada büyükçe bir köy vardı, adına VAŞLOVANI diyorlardı. Köyün batı yöresini bağlar bahçeler kuşatmıştı, doğusunu ise zengin yaylalarla, bağrında binbir güzellikler saklıyan ulu dağlar kapatmıştı. Ormanlarının soğuk suları meşhurdu. Bu sulardan köyün ortasında da kaynıyordu. Tüm köylünün seveerek kullandığı şadırvan'ın buz gibi cansuyu ün salmıştı.

Vaşlovaninin doğu kıyısında, dağın eteğinde iki katlı bir ev vardı. Güzelliğiyle, haşmetiyle köye hakim bir durusu vardı. Bu, bütün Kahetide iş görürlüğü, iyilik severliği ile ün yapmış, köyün eşrafından Zurab Kartveladze'nin eviydi. Kartveladzenin altın kalpli bir gürcü kızı ile Magdan adlı çok güzel bir karısı vardı. Magdan çok güzel sesiyse çeşitli türküler söyleyerek çevrede ün yapmıştı. Magdanın sesi okadar hoş ve sihriydiki onu bir defa duyan insan, ömrüboyunca hazını unutamazdı. Zurab'da çok güzel TAR çalardı. İnsan kulağın hayatta Zurabın Tar'ı ile Magdanın sesi kadar nefis nağmeler duymasına imkân yok gibiydi. Zurabla Magdan beş-altı yıllık evliyidiler. Biricik kız evlatları KETO üçüncü yaşını işliyordu. KETO pek sevimli bir çocuktü. Güzel, pamuk külçesi kadar beyaz, afacan, şakrak, enerjik, dilbaz. Keto anasının türkülerini pek severdi. Sık sık söyler büyük bir haz ve can kulağıyle dinlerdi. İnsan Ketoyu seyrederken sevdiğinden onu yiyesi gelirdi. Bu çocuk ailenin günü, güneşiydi. Anne — babası onu bütün şiddetiyle seviyorlardı.

O tarihlerde Vaşlovanî'ye ve bütün Kaheti'ye Dağistanlılar sık sık uğrarlardı. Esasen eskiden beri Dağistanla Gürcistan arasında çok iyi komşuluk münasebetleri sürüp geliyor, büyük dostluk hüküm sürüyordu. İki ülke birbirinin dostunu dost, düşmanını düşman kabul ediyorlardı. Dağistanlıların Gürcülere baskın yapıp kavga çıkaracaklarına kimse ihtimal vermezdi. Ne vakit ki dağistanlılar İslâm dinini kabul ettiler ve Gürcüler hristiyan dindaş komşulariyle iyi münasebetlere devam ettiler Dağistanlılar Gürcülere düşman kesildiler. Eskidenberi

Gürcü halkı komşuları için daima iyi temennilerden ve saygı hissinden başka bir şey düşünmezdi. Gürcülerin bu dostsever meziyetlerinden faydalanarak Dağıstanlılar Gürcü ülkesinde kendi vatanlarındaki kadar hür ve serbest dolaşabiliyorlardı. Dağıstan tacirleri çeşitli Dağıstan mamüllü mallar ve bilhassa çok ünlü Dağıstan tüfekleri getirir satarlar, birtakım Gürcü mamülleri alır yurtlarına götürürlerdi. Ekser gidip gelmeler ziyaret ve ticaret üzerine olurdu.

Vaşlovani'ye sık sık ticarete gelen iki ağırbaşlı Dağıstanlı vardı. Bunlar oderece alçakgönüllü ve mahzun görünüşlü idilerki hiç kimse, hatta kendi yurtdaşları bile onların kötü bir iş yapmağa cesaret edebileceklerini ummazdı. Fakat gel gör ki bunlar bir Gürcü Atasözünü pek güzel gerçekleştirip ispat ettiler. «BAŞI EĞİK, KUYRUĞU DİK»

Birgün Dağıstanlılardan biri ötekine;

— Biliyormusun ne düşündüm.? Bunca zamandır ticaretle uğraşıyoruz, fakat ne çıkarabildik.? Yine eskisi gibi köpek hayatı yaşıyor, serseri, serseri dolaşıyoruz. Tutumumuzu değiştirirsek daha çabuk zenginleşir, itibar sahibi oluruz ve bu perişanlıktan kurtuluruz.

— Nasıl.? diye sordu arkadaşısı.

— Zurab Kartveladzenin zengin eşraftan olduğunu biliyorsun.

— Evet zengindir fakat ne işimize yarar onun zenginliği?

— Akıllı davranırsak yarar... Bu zengin adam biricik kızını şiddetle seviyor mu.?

— Seviyor, fakat ne manâ var bunda.?

— Bunda şu manâ var. Bu çocuğu kapar da REHİNE olarak Dağıstana kaçırırsak Kartveladze durumu öğrenecek, pek tabii ki varını, yoğunu ortaya döküp çocuğunu kurtarmağa çalışacak. Duymaz, bizi öğrenmezse oh nealâ...

Arkadaşı bu fikri beğendi ve birlikte karar verildi; takip edecekler, fırsat bulduklarında Kartveladzenin KETO'sunu elde edip gizlice Dağıstana kaçıracaklardı. Vaşlovanın doğusunu ulu ormanların kapattığını biliyoruz. Kartveladzenin evib u dağın eteğindeydi ve ailenin işi de bu dağın eteklerinde serpiydi. Az uzakça olan tarlalarda da yazlık evleri bulunuyordu. Birgün akşama doğru Ketonun dadısı ile birlikte dağa doğru yürüdü. Orman içinde, bir ağacın dibinde çocuğun gözüne bir kuş ilişti. Kuşa doğru koştu. Kuş uçup az ileriye kondu. Çocuk da ardına düştü. Ve böylece Keto ormanın kesif yerlerine daldı. Dadı da onu uzaktan, yakından takip ediyordu. Gelgelelim nereden çıktıysa bir dağıstanlı Ketoya atıldı, bir eliyle ağızını kapatıp çocuğu kaçırmağa başladı. Dadı feryada fırsat bulmadan öteki Dağıstanlı başına sert bir nesne vurarak onu cansız yere düşürdü. Ketoyu kaçırıp götürdüler.

Ketonun ana — babası hiç bir şey düşünemiyorlardı. Komşulara gittiklerini akşama döneceklerini zannediyorlardı. Akşam olduğu halde onların eve dönmeyişi şüphe uyandırdı ve komşuları dolaşıp aramağa koyuldular. Fakat negezer. Herkes bugün onları hiç görmediklerini söylediler. Bukez alevlenen ana — baba onları köy dışında aramağa başladılar. Uzun süre aramadan sonra Dadiyı orman içinde ölü gibi uzanık bir halde buldular. Gecenin ıssızlığı, serinliği onu ayıltmıştı. Henüz şuuru tamamen yerine gelmemişken Magdan tiz bir çığlık atarak «Keto nerede» diye sordu. Dadı ölgün sesiyle dinlene dinlene ve kesik kesik dağıstanlıların ketoyu nasıl kaçırdıklarını anlattı. Bunu öğrenmesile Magdanın bayılması bir oldu.

Zurabın da korkunç endişelere garkolduğu belli oluyordu. Ama erkeklik gururu ile sakin olmağa gayret ediyordu. Yinede birara tahammülü kalmadı ve haykırdı «Haydin takibe»...

O devirlerde her Gürcü erkeği, evinde mükemmel top-tüfek bulundururdu. Her erkek usta bir savaşçıydı. Gürcistan Kralları (MEPE) ler dar ve zor zamanlarda sadece bir üniforma ile bir ordu yaratma imkânına sahiptiler. Onun için Zurabın daveti üzerinden bir saat bile geçmeden yirmi kadar tepeden tırnağa silahlı erkek kapısında aleste bekliyordu. Zurabda heryanı silaha gömülü olduğu halde hışımla evden fırladı, adamlarıyla selamlaşıp onların önüne düştü.

Gece bulutlu ve çok karanlıktı. Dağstanlılar Ketoyu kaçırılı hayli zaman olmuştu. Dağstana giden dar patika yollarda yol almak, gece vakti, ormanların koyuluğunda yabancılar için çok zordu. Ketoyu kaçırılanlar bu patikaları o derece iyi biliyorlardı ki gözleri kapalı dahi yürüyebilirlerdi. Zurabla arkadaşları bu havalinin yabancıydılar. Onun için Dağstanlılar bütün gece hiç sapıtmadan, devamlı uzun mesafeler kat ederek takipçilerle arayı açtılar. Ketoyu ertesi günü Dağstana ulaştırdılar. Zurab Kartveladze ile arkadaşları ise ümidi kesip endişe içinde köylerine dönmeğe mecbur kaldılar.

Dağstanlılar Ketoyu önce Dağstanın Kaheti sınırı üzerindeki büyük bir köye götürdüler. Batı Dağstan bölgesi Eyalet reisi NAİP bu köyde oturmakta idi. Naibin mağrur ve şımarık bir Dağstanlı karısı vardı. Bunlar uzun yıllardır evli oldukları halde çocukları olmamıştı. Bu yüzden bir evlât edinme kararındaydılar. Bir akşam vakti iki Dağstanlı Ketoyu bunların kapısı önüne getirdiler. O sırada Naiple karısı evlerinin önündeki bahçede bulunuyorlardı. Kapı önünden geçen iki adamdan birinin sırtındaki deri tulum içinde Ketonun baş ve yüzünü görünce adamları yanlarına çağurdular. Dağstanlılar süratle koşup Beylerinin önüne diz çökerek onları selamladılar. Naip bu adamları uzun uzun sorguya çekti. Adamlar cezadan korktukları için hakikatı sakladılar ve Naibe bu çocuğu dağ yolunda kimsesiz bulup yanlarına aldıklarını söylediler. Zavalı Keto uzun yol yorgunluğunun ve açlığın tesiriyle harap haldeydi. Gözlerini açabilecek kudrete muhtaçtı. Yinede bu bitkinlik ona ayrı bir sevimlilik veriyordu. Naiple karısı çocuğu görür görmez sevdiler. Naibin karısı adamlara; bu çocuğa karşılık bizden ne dilersiniz.? diye sordu. «Ne münasip görürseniz hanımefendi. Dilerseniz hiç birşey...» Naip kalkıp içeriye girdi, az sonra içi altın dolu bir kese getirerek Dağstanlılara uzattı. Kadın ketoyu adamların elinden alıp bağrına bastı. Dağstanlılar onlara saygı hareketleri yaparak uzaklaştılar. Şefkatli yeni analık bitkin çocuğu kısa zamanda canlandırdı. Ona her türlü ihtimamı esirgemedi. Öyleki o kaba adamların elinde çektiği çilelere bakınca bu sevgi ve şefkat onun için azad kadar zevk verici geldi. İlk günler Keto çok hüznüydü. Anne — babasını, evdekileri hatırladıkça için için ağlıyordu. Ama Naiple karısı ona okadar candan davranıp okadar tatlı sevgi sözleri söylüyorlardı ki Ketoya geride kalan bütün hatıraları unutturmağa muvaffak oldular.

Naiple karısı Ketoya nihayet öz anne — babasının hayalen hatırladığı sima ve sevgisini de bütünüyle unutturdular. İki, üç yıl sonra da Keto Naiple karısını asıl anne — baba zannedip onlarla avunur, onlarla sevinir oldu. Artık üzerinde onu doğuranların varlığına işaret hiçbir belirti kalmamıştı. Dağstanca onun ana dilini günden güne zayıflattı, sonunda onun yerini tamamen işgal etti. Dağstan köyüde geçmişteki Vaşlovani'i unutturdu. Yalnız birtek hatıra var, Ketonun onu unutmaması geç ve güç oldu. Magdamın büyüleyici sesi, onun bayılıcı türküleri birtürlü Ketonun kulağından çıkmıyordu. Ama herşeyden sonra burada unuttu. Kısacası; atisi parladı, mazisi karardı Ketonun. Ve Gürcü soyu Dağstan soyuna, Kaheti evladı Dağstan evladına yerini terketti.

Ketonun bu derece değişmesinde Naibin teb'asına tamim ettiği bir buyruğun

büyük rolü olmuştu. «Hiç kimse hiçbir zaman Ketoya onun öz evlâdımız olmayıp besleme olduğunu duyurmayıca».

O sırada acaba Ketonun anne — babası ne düşünüyorlardı? çocuğun başına gelenler onlar için meçhuldu. Zurab kızının Orta Dağıstan'a götürüldüğünü tahmin ediyor, o bölgede aratıyordu. Zira şaki Dağıstanlılar oralı idiler. Bu ahval içinde üç — dört yıl geçti. Sonunda tanıdık bir Dağıstanlı, senin kızını falan Naip evlât edinmiş büyütüyor» diye Zuraba haber getirdi. Bunun üzerine Zurab Naibe; evlat edindiğin çocuk benim kızımdır. Köyümden gizlice kaçırıldı. Bana yavrumu iade et. İstediyim veririm. Naip cevaben; önceleri öğrenseydim iade ederdim. Şimdi artık geç. Bizim günümüz, istikbalimiz bu çocuğun varlığıyla doğuyor. Kendiside buralara alıştı, bizleri çok sevdi. Sizleri tamamen unutmuş durumdadır. Bu sebejten Ketoyu iade edemem. Hatta bütün Kaheti eşrafını kapıma yığsan bile...

Bu cevaba karşı Zurab, evlâdını kuvvet zoru ile kurtarmaktan başka çare düşünemiyordu. Ketonun Naibe terkedilmesi imkânsızdı, zira Magdanın Ketodan başka çocuğu olmamıştı. Kartveladze silahlı adamlarıyla Dağıstandan çocuğunu kaçırmak için birçok defalar seferler tertip etmişti, fakat nafile... Naip böyle bir baskını beklediği için tedbirler almış, bir kuvvetin kırk kuvveti ezebileceği önemli geçit yerlerini bağlatmıştı. Zaten Gürcülerin kalabalık olmaları Naibin köyüne sessizce sokulabilmelerini güçleştiriyordu. Nihayet Zurab bu işin imkânsızlığını düşünerek başka bir yol denemek istedi ve heryerde; «çocuğumu kalbinden sildim. Onu Naibe bağışladım. Artık kaçırmak niyetinde değilim» gibi lâflar etmeğe başladı. Bu söylenti Naibin kulağına kadar ulaştı fakat o önceleri buna pek inanmak istemedi. Ama iki yıl geçtiği halde Kartveladzededen ses seda çıkmayınca, inandı. Bugüne kadar Keto dışarıda dolaşırken çok sıkı muhafaza altında tutuluyordu. Şimdi ise artık öteki Dağıstan kızlarıyla birlikte serbestce eş — dost ziyaretine gidip gelebiliyordu. Zurab bütün bunları pekâlâ haber alıyor, yeni kaçırma plânları hazırlamağa uğraşıyordu.

Keto kaçırılalı onuncu yıl tamamlanıyordu. Ormanların ençok örtülü bulunduğu mevsimdi. Naibin köyüne görünmeden gidilebilecek zamandı. Zurab uzun yıllardır tanıdığı ve elinden tuttuğu bir Dağıstanlıyı kılavuz edinerek on kadar silahlı adamla yola çıktı. Bütün mesafeyi okadar sessiz ve itinalı aştıkları hiç kimse duyup önlerine çıkmadı. Ertesi günü akşam vakti Naibin köyüne yakın bir yerde, orman içinde karargâh kurdular. Kılavuzu o gece gizlice köye gönderdiler. Kılavuz sabahın mahmurluğunda çok sevindirici haberlerle döndü; Keto hergün köy içinde bir kadının ziyaretine gidip geliyordu. Bu kadın bundan önceki merhum Naibin kızıydı. Yaşlı ve hasta babası yeni ölmüştü, kızı pek üzgündü. Keto hergün yanına gidip onu teselliye çalışıyordu.

Gün doğmak üzereydi. Zurab Kartveladze yol kenarında bir çalı tomarının arkasına gizlenerek Ketonun geleceği tarafı dikkatle gözlemeğe başladı. Kartveladzenin gizlendiği yolun karşısında büyükçe bir tepe yükseliyordu. Bu tepe Naibin köyünü «Aşağı mahalle — yukarı mahalle» diye ikiye ayırıyordu. Keto aşağı mahalleden gelip bu tepenin dibindeki yoldan geçecek, yukarı mahalleye çıkacaktı. Beklerken hayli zaman geçmişti. Zurab'a Keto bugün gelmeğe niyetli değilse? diye diye düşünüyordu. Ama işte, filiz yapıp gelişkin kız Dağıstan giysileri içinde uzaktan göründü. Zurab artan kalp atışlarıyla dikkat kesildi. Kız gitgide yaklaşıyordu. Zurab özlemlî, açgözlülükle kızına yiyecek gibi bakıyordu. Geçen uzun yıllar Ketoyu değiştirmişti. Kız büyümüşü fakat teninin rengi ile yüzünün fiziki durumu aynen eski şeklini muhafaza ediyordu. Babayüreği ölçüsüz sevinçle doldu, zira kızı Ketoda Gürcü siması açıkça seçiliyordu. Keto Zurabın

gizlendiği çalı tomarının iyice yavaşına gelmişti. Zurab güleç bir çehre ile usulca yolun ortasına çıktı. Onu ürkütmemeye çalışıyordu. Keto durakladı, korktu, yana doğru fırladı. Zurab yumuşak ve babacan bir sesle gürcüce;

— Korkma yavrum, ben babanım, sene eve, annenin yanına götürmeğe geldim. dedi. Keto bu anlıyamadığı sözleri korkuyla dinliyordu. Bu yabancı adam kendisinden ne istiyordu acaba? Zurab; lâfla zaman kaybedersem gelen, geçen olur, işim aksar diye düşünerek acele Ketoya yaklaştı. Yine yumuşak bir tavırla kolundan tutup onu ormana doğru çekmeğe başladı. Keto korkunç şekilde bağırıyordu. Köyde çığlık sesi duyulmuştu fakat kimin sesi olduğu, nereden geldiği hemen anlaşılamamıştı. Sonra köyde kaynaşmalar başladı, birkaç adam Naibi aradı, fakat Naip o sırada köy dışın çıkmış bulunduğundan durumu zamanında haber veremediler. Naib durumu öğrenince fenalıklar geçirdi. Hemen; «kızımı kaçıran Kartveladzenin peşine acele takipçi çıksın» buyurdu. Çarçabuk otuz kadar silâhlı adam hazırlandı. Vaşlovani'ye üç yoldan gidilirdi. Naip takipçileride üçe ayırdı. On kişi biryana, diğer onkişiyi öteki yola koydu, kalan on adamı da yanına alıp yola çıktı. Her üç gurup Vaşlovani'e ulaşılar fakat Zurabla Ketonun izine raslamadılar. Nereye gitmişlerdi. Yerin dibinemi girip gizlenmişlerdi? Arkalarından takipçi çıktığını nereden bilmişlerdi.? Oysa Kartveladze kuzeye giden yola düzülmüş. Kaheti'nin yukarı köylerine doğru gidiyordu. Çünkü do-laşmadan gitmek daha selâmetti. Ah bu selâmet...

Ketonun önceleri babasını tanımayıp çırpınması Zurabı pek üzüyordu. Biryandan da şuna inanıyordu kısa zamanda toparlanıp babasını, annesini, sonrada çocukluk günlerini hatırlıyacak, yanıldığının farkına varacaktı. Yolculuk boyunca Ketonun sikkınlığı sınırsızdı. Yürekleri yerinden söküp götürcek gibi sürekli ve şiddetli gözyaşı seli akıtıyordu. Baba kızının bu acıklı durumunu endişe ile seyrediyor, onu sükünete kavuşturmanın yollarını arıyordu. Fakat nafiile. Onun her hareketi Ketonun üzüntüsünü aksine arttırıyordu. Kendisini anne — babasından, sevgili vatanından koparıp kaçırın bu adamı can düşmanı gibi görüyordu. Onun her tatlı sözü, hoş hareketi kalbine hançer gibi saplanıyordu. Zurab yinede onun köye varınca annesini, kapı — bacayı, köyünü hatırlayıp kendine geleceğinden ümitliydi.

Zurab bu tatlı ümitlerle evinin kapısını açtı. Ketoyu içeriye alıp neşeli neşeli karısına seslendi: «Magdan, işte Ketonu getirdim. Magdan sevincinden uçar gibi kızının yanına koştu, fakat kısa zamanda sevinci üzüntüyle döndü. Çocuğunun yüzünde tarifsiz ızdırıp okunuyordu. Magdan kızını sevgiyle bağrına bastı. Onun her üzüntüsünü hemen yoketmek istiyordu. Fakat Keto buz kadar soğuk, taş kadar donuk duruyordu. Magdanın sevgiyle üzerine titremeleri onu neşelendirmeğe yeterli gelmiyordu. Aksine burada gördüğü şefkat hareketleri onun Dağüstanda kalan anneliğini hatırlatıyor, kaynar gözyaşları dökmesine sebep oluyordu.

— «Ben seni doğuran anayım yavrum. Buda öz baban. — diyordu Magdan Ketoya.

— Bu ev doğduğün evdir, çocukluğunda koşup oynadığın ev. Bu, içinde yatığın beşik. Bu da bütün gün içinde dolaştığın, oturduğün bahçemiz.

Fakat Ketonun burada ne gözü vardı, nede kulağı. Onun derdi büyük ve sonsuzdu. Magdan yine de Keto bugün yarın çocukluk günlerini hatırlar, onu doğuranları tanır, onlara döner ümidindeydi.

Aradan birkaç hafta geçtiği halde umdukları olmamıştı. Keto yemiyor, içmiyor, uykusuz duraksız hep ağlıyordu. Zayıflamış, sararmış, ölü simasına bürünmüştü. Bir köşede sedir üzerinde sessizce, gözleri yumuk, dalgın oturuyor,

hayali Dağıstanda, Naiple karısını, arkadaşlarının arasında dolaşıyordu. Etraftaki herşeyi yadırgıyor, küçümsüyerek süzüyor, herşey düşman görünüyor ve herşeyden nefret ediyordu. Geçmişini hatırlaması için birçok usullere başvuruldu. Annesi onun kaçırıldığı dağ yoluna birçok defalar götürüp gösterdi. Çeşme başındaki köy kadınlarının destileri doldurup omuzlarına koyarak götürüşlerini seyrettirdi. Komşu kadınlarını, beraber oynadıkları çocukluk arkadaşlarını bir bir tanıttı. Belki onu tanım diye başka köyde bulunan onun dadısını çağırttı. Sandık içinde sakladığı eski oyuncak bebeklerini gösterdi. Küçükken elleriyle tempo tuttuğu kilise çanlarını dinletti. Fakat bunların hiçbiri ona hiçbirşey hatırlatamadı. Kendisine herkesin imreneceği Gürcü elbiseleri diktiler, ama Keta onlara el bile sürmedi. Aksine üzerindeki Dağıstan tipi elbiseleri daha çok sevdi.

Sonunda bir komşu Magdana; Keto sana çok benziyor, burnundan düşmüş gibi. Aynanın önüne geç, kızınıda yanına dik, aynaya bakıp belki yüzlerinizi kıyaslar, belki benzerliğin farkına varıp hakikati anlar, dedi. Magdan bunuda denedi, fakat bu, Ketoyu daha da kuşkulandırdı. Bu tuhaf davranışlar hiç hoşuna gitmiyor, aynaya yanaşmıyordu.

Anne — babasının gözleri önünde biricik kızları eriyor, kuruyor, adım adım ölüme doğru yaklaşıyordu.

— Artık bakamayacağım çocuğun bu haline, yüreğim dayanmıyor. Birkaç gün daha kendine gelip bize dönmezse at üstüne koyar kendi elimle Dağıstana götürür Naibe ve karısına teslim ederim. Kızımıza kendilerini pek sevdirmişler, belliki onlar değerli insanlarmış, dedi Zurab Magdana. Ama Magdan öyle kolay kolay kızına kıyıp tekrar Dağıstana gönderecek durumda değildi. Hiç ayrılmadan yambaşında onu bekliyordu,

Böylelikle Nisan bitti, mayıs başladı. Birara hava bozuldu. Yazın olduğu gibi yağmur bulutlarıyla kararar gökyüzü gürlemelerle etrafa korkunç cayırtılar saçıyordu. Akşama kadar sicim gibi yağmurlar yağdı. Akşama doğru gökyüzü okadar berraklaştığı üzerinde el kadar dahi bir bulut parçası kalmadı. Sema son derece parlak yıldızlarla donandı. Ortalık evran — devran olmuştu. Ama hayret, Keto bugece pek huzur içinde uyuyordu. Ertesi günü yine neşesizce kalktı.

Mutlu bir sabahı; tabiatı nurlandıran güneşin parlak aksı şadırvanın berek sularına düşüyordu. Orman çeşitli kuşların zevkli cıvıltılarıyla şenleniyordu. Kartveladzenin bahçesinde okşayıcı güzellikleriyle çeşitli güller açılmıştı. Türü baharat etrafa hoş kokular neşrediyordu. Gül kümbetleri arasında, bir ağacın tepesinde tatlı sesleriyle bülbüller ötüşüyordu. Köyde bin düğün şenliğinden daha zevkli bayram havası esiyordu.

Tabiat bugüne kadar serbestçe dolaşıp buradaki hayatı tetkik etmeğe fırsat bulamayan Ketoya artık bu imkânı da vermişti. Keto şuurluca düşüncelere daldı; «Bunlar bana acaba niçin bu kadar sevgi gösteriyorlar. Bu yabancı insanlar benim üzüntüme bu derece niçin üzülmüyorlar.»...

Anne Ketodaki bu fikir değişikliğini kolaylıkla sezip ümitlendi. Biraz bu ümitle, birazda sabahın huzuru ile duyulan Magdan gayri ihtiyari eski (İAVNANA) yı mırıldanmağa başladı. Ketosunu kaybedeli onun ağzından türkü duyan olmamıştı. Onun on yıldanberi ilk türküsü idi. Magdan pencereye oturmuştu. Keto ise odanın bir köşesinde, sedire ilişikti. «İAVNANA»yı önce alçak sesle mırıldanan Magdan sesinin cazibesine kapılarak yüksek perdeden söylemeğe başladı. Birara gözü Ketoya takılıp ilgilendi. Açıkça belliydiki Ketonun yüzü gültümsüyordu. Şüphesiz o birşeyler hatırlamağa çalışıyor, fakat henüz iyice seçemiyordu. Belliki uzun yılların yitdiği mazisi içinden bazı hatıralar canlanmağa başlıyordu. Uzak

geçmişin derinliklerinde gömülü bulunan birtakım tatlı duygular yakın geçmişin belirgin ağırlığı altında eziliyor, siyah perdeyi yırtıp yüzeye çıkmalarına engel oluyordu. Magdan bunu iyi keşfetti ve sesine acıklı bir ton vererek Ketonun toparlanmasına yardım etti. Ketonun çocukluğunda Magdan bu türküleri hergün söylerdi. Şimdi bu türküler Ketonun içinde gömülü bulunan o sevilesi hatıra yıkıntılarına kadar nüfuz ediyordu. Magdan hem sesini daha da yükseltip türküler söylüyor, hem sonsuz ana şefkatı ile kızının yüzünü dikkatle süzüyordu. Biryandan Ketoda annesinin yüzünü incelleme tetkik ediyor, onda birtakım mânâlar okumağa gayret ediyordu. Ketonun ilginç bakışları sakinleşti, yüzünün morluğu uçup gitti. Artık yüzü sevinç ve mutluluk ışığı ile aydınlanmıştı. Heyecanla sedirden fırlayıp titrek sesiyle haykırdı. «ANNE» Magdanın obynuna kenetlenip onu hasretle öpmeğe başladı. Ana — kız ateşli gözyaşları döküyorlardı. Ama bu yaşlar sevinç gözyaşlarıydı, saadet gözyaşlarıydı. Az sonrada Zurab kapıdan içeriye girdi. Keto artık arınmış yüreğiyle gelenide karşılayıp «BABA» diye boynuna dolandı. Sonra yine annesine döndü, koluna yapışıp yandaki odaya götürdü. Onu büyük aynanın karşısına dikip iki yüzün belirgin hatlarını kontrola başladı. Fakat birşey daha hatırlamıştı. Aceleyle bir başka odaya koştu. Elbise sandığını açtı, içinden yeni GÜRCÜ gysilerini çıkardı, Dağıstan elbiseleri yerine onları giydi. Sonra bu kıyafetle annesiyle birlikte yine aynanın karşısına dikilip iki çehrede benzerlik araştırdı. Bu iki çehrenin birbirinin aynı oldukları pek aşikârdı. Yine annesine dönüp sarıldı, öptü, öptü... Oysa Magdanın bu türlü hareketlerinden önceleri ürküyordu. Şimdi bunları yapan kendisiydi. Sonra annesine oyuncak sandığını açtırıp eski dost bebekleri sevdi, gülümsedi.

Birinci hatıra ikinciye davet etti, ikincisi üçüncüyü, üçüncüsü dördüncüyü. Ve çocukluk günleri Ketonun gözleri önüne ayna gibi serilmeğe başladı. Bugüne kadar annesi onu zoraki taşıyordu öteye beriye. Bugün ise Keto annesini kâh bahçeye, kâh çeşmebaşına kâh köyün etrafına sürükleyip duruyordu. Artık Gürcüce-yide hatırlamağa başlamıştı. Ama noksan kelimeleri çoktu. Konuşurken sık sık duraklıyor, çoğu zaman Dağıstancayla karıştırıyordu. Böyle zamanlarda annesi anadilini öğretmeğe çalışıyordu. Büyük, küçük kadın erkek bütün Vaşlovanlı'ler Ketodaki gelişmeleri ilgiyle izliyorlardı. Herkes evlerine akın ediyor, Magdanla kızına iyi temennilerde bulunuyorlardı. Ketoyu sevip okşuyorlardı. Kartveladenin evinde sevinç fırtınası dalgalanıyordu. Bu büyük neşeye Magdanın türküleride ekleniyor, neşeyi birkat daha arttırıyordu. Nasilki susuzluktan yanan yürek suya kanmak bilmez, Ketoda öyle; on yıldır mahrum kaldığı Magdanın türkülerini doyumsumz dinliyordu. Onun susmasına müsaade vermiyor, türkünün biri bitince öbürünü söyletiyordu. Magdan kızına «Kurban olduğum evlâdım, biraz müsaade et soluk alayım. Takatım kalmadı» diye yalvarıyordu. Keto buna karşı annesini durmadan seviyor, okşuyor, öpüyordu. Bu da Magdanın halsizliğine deva gibi geliyordu. Bu türküler Ketonun yüreğini daha da yumuşatıyor, onları öğrenmeğe gayrete sevkediyordu.

Keto yeni hayat düzenine alışınca annesine sordu; «Anneciğim, kurbanın olayım, acaba gelen gidenlerin ağızıyla Dağıstana selâm göndermemiz mümkün değil mi? Bu sual Magdanın hoşuna gitmedi, irkildi.

— Merak etme anne — diye ekledi— ana hasretiyle yanan Keto. — Seninle babama ben doğurduğunuz için sevgi duyuyorum, onlara ise beni besleyip iyi ahlâklı olarak büyüttükleri için saygı duyuyorum. Onlar olmasalardı kimbilir kimlerin eline düşer başıma ne haller gelecekti. Dağıstana gidenlerin aracılığıyla Naib ve karısına selamlar gönderdiler. Hediye olarak da ünlü KAHETİ çorabı gönder-

SON ORTADOĞU OLAYLARI

Ortadoğudaki Arap ülkeleri ile İsrail arasında cereyan eden savaşlarda birçok hemşehrimiz orta doğuda yaşamakta olan Kuzey Kafkasyalı kardeşlerini merak ettiklerini bildirmiş ve bizden bilgi istemişlerdi.

İsrail Suriye, Ürdünden aldığımız haberlere göre İsrailde yaşayan kardeşlerimiz arasında can kaybının olmadığı ancak Arap ülkelerinde bilhassa Suriyede Çerkeslerle meskün olan KUNEYTRE, de yapılan çarpışmalarda bazı kardeşlerimizin şehit düştüklerini üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz.

Bu arada birçok kasdeşimizin Suriyenin içeri bölgelerine, Türkiye sınırında Kamışlı vs. bölgelerde oturanların da Türkiyeye sığındıkları öğrenilmiştir.

Şehit olan kardeşlerimize tanrıdan rahmet dileriz.

diler. Dağıstanlıların Kehatilerden alt kalacak yanları yoktu. Onlarda karşılık verdiler.

Yaz geçip gidiyordu. Keto Dağıstanı ziyaret için can atıyordu. Ama birtürlü bu arzusunu söyleyemiyordu. Birgün Magdan Ketoya; «Biliyormusun güzelim ne düşündüm?. Sonbahar yaklaşıyor, burada meyva ve mahsullerin toplanma zamanıdır. Dağıstanda bu yok. Diyorumki senin anne — babalığını evimize davet edelim. Birkaç zaman onları ağırlıyalım. Teşekkür borcumuzu böylece ödemeğe çalışalım...» Keto bu düşünceye sevinip anasının boynuna dolandı, teşekkür etti.

Naible karısında Ketoyu görmek için can atıyorlardı. Onun için davete son derece sevindiler ve tayin edilen gün Ketonun öz anne — babasını ziyarete geldiler Keto anne — babasının müsaadesiyle misafirleri Dağıstan elbiseleriyle karşıladı. Ketonun sevinci hudutsuzdu zira canı gibi sevdiği dört büyüğünü birarada seyrediyordu.

Zurabla Naib artık dost olmuşlardı. Naibin karısıyla Magdan da öyle... Bu tarihten sonra her sonbahar, birbirinin ziyaret zamanı olarak tayin edildi. Bu usulde Keto gelin olup bir Gürcü delikanlısına varıncaya kadar değişiklik olmadı. Bundan sonra her yılın ekim ayları Kartveladzenin evi Naible Karısından başka Keto ile kocasında ziyaretleriyle şenleyirdi. Zannediyoruz ki her sonbahar Ketonun tattığı saadet kadarını bir başka insan daha tatmamıştır...

ANKARA KUZEY KAFKASYA KÜLTÜR DERNEĞİNDEN HABERLER

GENEL KURUL TOPLANTISI: Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneğinin yıllık genel kurul toplantısı 7. Mayıs. 1967 günü saat 10 da Salon Kafkas, ta kala-balık bir üye topluluğunun huzurunda yapılmıştır.

Kongre divanına Hayri Bozkurt (Kongre başkanı), Kemal Okur, Nermin HUN ve Aslan Çıkan seçildikten sonra faaliyet raporu okunmuş, eski yönetim kurulu ib-ra edilmiş ve yeni seçimlere geçilmiştir.

Her senekinden ayrı olarak bu yıl seçimlere guruplar halinde ve liste usulu uygulanarak girilmiş neticede İzzet Aydemir başkanlığındaki gurup liste halinde seçimleri kazanmıştır.

Yeni yönetim kuruluna İzzet Aydemir, Bayram Hergüner (Başkan), İ. Sabri Bulur (Muhasip), Afer Canoglu, İrfan Aksoy (İkinci başkan), Kazım Baştuğ, ve Demirkan Kuşhan (Sekreter) seçilmişlerdir.

Yeni Yönetim Kurulu Üyeleri

Sağdan sola doğru: İrfan Aksoy (II. Başkan), Demirkan Kuşhan (Sekreter), Kâzım Baştuğ, Bayram Hergüner (Başkan), İzzet Aydemir, Afer Canoğlu, İ. Sabri Bulur (Muhasip)

YENİ YÖNETİM KURULUNUN ÇALIŞMALARI

İKİZCE GEZİSİ : Ankara Kuzey Kafkasya kültür derneği yeni yönetim kurulu üyeleri ilk faaliyet olarak 20. Mayıs. 1967 tarihinde Ankaranın Çerkes İKİZCE köyüne bir gezi düzenlemiştir. Geziye İki otobüsle katılan hemşeriler birlikte iyi bir gün geçirmişlerdir.

Yönetim Kurulu üyeleri Ankaradaki hemşerilerle fikir temalarında bulunmak amacıyla guruplar halinde hemşerileri ziyaret etmiş onlarla istişarelerde bulunmuşlardır.

Afer Canoglu Almanyaya gitti

Derneğimiz yeni yönetim kurulu üyelerinden kıymetli arkadaşımız Afer Canoglu görevle Almanyaya gitmiştir.

Kendisine yeni görevinde başarılar dileriz.

DÜZCE GEZİSİ : Derneğimiz Düzce Bostan Yeri Çerkes köyü kalkındırma Derneğinin düzenlediği geceye katılmaya karar vermiş, bilhassa senelerdir gerek Ankara, gerekse Düzce Kafkas derneklerinde büyük çabaları görülen köy mensubu gençlerimizin derneklerimize olan bağlılık ve hizmetlerini göz önünde bulundurarak her türlü fedakarlıktan kaçınmamaya dikkat etmiştir. Bu amaçla Düzceye iki otobüsle gidilmiş, orada düzenlenen (Köyde ve Düzcede) folklor gösterilerine ekip halinde ve milli Kafkas kıyafetleriyle katılmıştır.

Dergimiz Düzcede Bostanyeri köyü halkına Ankaralıları gösterdikleri ilgi ve misafirperverlikten dolayı teşekkür eder .

GEÇMİŞ OLSUN

Ankara Kuzey Kafkasya Kültür derneği eski yönetim kurulu üyelerinden kıymetli kardeşimiz Kıracı Büyüka'nın geçirdiği bir rahatsızlık dolayısıyla hastaneye yatırıldığı üzüntüyle öğrenilmiştir. Sağlık durumu iyiye gitmekte olan kıymetli kardeşimize geçmiş olsun deriz.

İSTANBUL TÜRKİYE KAFKAS KÜLTÜR VE YARDIMLAŞMA DERNEĞİNDEN HABERLER :

K O N F E R A N S

İstanbul Kafkas kültür ve yardımlaşma Derneği konferans salonunda 7. Mayıs. 1967 pazar günü saat 14,30 da Dr. Vasfi Güsar tarafından (Çerkeslerin aslı, menşei ve Çerkesler kimlerdir ?) konusu üzerinde ilmi biraz konferans verilmiştir. Büyük bir dinleyici toplumu tarafından ilgi ile izlenen ve iki saat kadar süren konferans takdir ile karşılanmış ayrıca da dinleyiciler tarafından her on beş günde bir çeşitli konular üzerinde bir konferans ve konuşma yapılması Dernek yönetim kurulundan rica edilmiş, tebrik edilmiştir.

Toplumun bilgisinin artırılması ve kültürel sahada kalkınması bakımından pek gerekli olan bu konu üzerinde durulmasını bizler de isteriz.

Yeni Başışlar :

Derneğimiz tarafından kurulacak Yüksek ğrenim yurdu ve lokali için yeni bağışta bulunan hemşerilerimizin yeni bir listesi aşağıya çıkarılmıştır. Kendileri- ne sonsuz minnet ve şükranlarımızı sunarız.

Yönetim Kurulu

<u>Lira</u>	
38364	Evvelce yapılan bağışlar toplumu
300	İhsan Kozok
200	Ethem Arutan
200	Remzi Aybek
100	Hacı şükrü Aybek
100	Nuriye Aşkın
50	ner Lim. řr.
50	Sabiha Onaran
50	Behice Yazgan
50	Sadi şurdum
50	Ziya Polat
30	Tülin Güngör
30	Yaşar Hacıoğlu
25	mer zdemir
20	İhsan zen
20	Tevfik zdil
20	İbrahim Güngör
20	Necmi Kırbaş
165	10 — 15 lira bağışta bulunanlar
<u>39844</u>	

ESKİŐEHİR KAFKAS FOLKLR DERNEğİ

Eskişehirde gençlerimiz tarafından bir Kafkas Folklor derginin kurulduğunu memnuniyetle öğrenmiş bulunuyoruz.

Kafkas Tarih, Hars, Kültür ve folklorn derleyip, işleyerek, yayılmasını sağlamak amacını güden dergin kurucuları :

Musa Korkmaz, Yılmaz zkk, İsmet Sder, Zihni Kubay, Mahmut Kuday, Namık Mercan, Saadettin Mirza, Fuat Büyük, Basri Karuk, tan müteşekkildir.

Derneğimize başarılar diler, gençlerimizi tebrik ederiz.

ERZURUM KAFKAS KÜLTÜR DERNEğİNDEN HABERLER :

Henüz kuruluşunu yeni tamamlamış olmakla beraber Erzurum Kafkas kültür derneği genç yöneticilerinin gayretleriyle başarılı folklor faaliyetlerinde bulunmuştur.

Dernek yöneticilerinden bilhassa Ertugrul gnn gayretleri ile oldukça ba şarılı gösteriler düzenlenmiştir.

Folklor ekibi şimdiye kadar Milli Türk talebe derginin düzenlediği festivale, Erzurumun kurtuluşu ile Ağrı'nın kurtuluşu münasebetiyle düzenlenen festivallere katılmış, bu festivallerde şimga, Vug, Zefako ve şamil gibi gurup oyunlarına yer verilmiş kızı erkekli Kafkas milli oyunları büyük takdir toplamıştır.

Bu arada gençlerimizin bu fedakara gayretleri karşısında Erzurumlu büyük hemşerilerimizin derneğe karşı ilgilerinin az oluşu üzüntüyle karşılanmıştır.

Genç arkadaşlarımızı tebrik eder, başarılarının devamını dileriz.

Erzurum, Kafkas Folklor Ekibi

AMERİKADA

Amerikadaki Birleşik Kafkasya organizasyonu, Kafkas milletlerin bağımsızlıklarının ilanının 49 yıldönümü münasebetiyle 27. Mayıs 1967 tarihinde Newyork, ta SAINT LUCY, RECTORY de büyük bir toplantı düzenlemişlerdir.

Kuzey Kafkasya, Azarbaycan, Ermenistan ve Gürcistan temsilcileri ile pekçok kalabalığın katıldığı toplantıda saygı duruşundan sonra başkan A.D. Tchenkeli tarafından bir konuşma yapılmış ve bunu diyer hatiplerin konuşmaları takip etmiştir.

Toplantı Kuzey Kafkas milli oyunlarının icrasıyla son bulmuştur.

Prof. DÜMEZİL

Memnuniyetle haber aldığımızı göre Fransız Profesörü Jorj Dümezil, bu ayın sonunda yanında yardımcıları olduğu halde yeniden Türkiyeye gelecektir.

Türkiyede Kafkas dilleri üzerinde yeni bazı inceleme ve araştırma yapacak olan profesör bilindiği üzere Kuzey Kafkasya dilleri bu arada Vubuhça üzerinde geniş bilgiye sahiptir.

Gelecek sayımızda kendisinin çalışmaları hakkında daha geniş bilgi vereceğimizi ümit ediyoruz.

DÜĞÜN

İsmet Özçelik ile Fahime Özçelik'in düğün törenleri 23.3.967 tarihinde Ankara Bahçelievler Akalın düğün salonunda kalabalık bir hemşeri topluluğu huzurunda yapılmıştır.

Tebrik eder mutluluklar dileriz.

DOĞUM HABERLERİ

Kıymetli hemşerilerimizden Müh. ASLAN Arı'nın bir erkek çocuğu dünyaya gelmiştir JANBEK adı verilen yavruya sağlık diler ailesini tebrik ederiz.

**

Kıymetli hemşerilerimizden İ. NEJAT EDİĞER'in bir erkek çocuğu dünyaya gelmiş ve yavruya NARTER adı verilmiştir. Yavruya sağlık diler ailesini tebrik ederiz.

**

Adanada tüccar hemşerimiz Duran YILDAR'ın bir oğlu olduğunu ve NEMİT adını taktığını memnuniyetle öğrendik. Yavruya sıhhat, afiyet ve mutlu günler diler Yıldar ailesini tebrik ederiz.

ARAMIZDAN AYRILANLAR

İstanbul Kafkas kültür ve yardımlaşma derneği üyelerinden hemşerimiz İhsan Berzeg beyin annesi Cemile Berzeg hanımın 26.Mayıs.1967 de vefat ettiği ve ertesi gün Kadıköy Karacaahmed mezarlığına defnedildiği teessürle öğrenilmiştir. Kendisine Allaktan rahmet ve Berzeg ailesine başsağlığı dileriz.

BEYAZIT S. GİREY

Beyazıt S. Girey'in, ikamet etmekte olduğu Samsun'un Çarşamba ilçesinde vefatetmiş olduğunu üzüntüyle öğrenmiş bulunuyoruz.

Kuzey Kafkasya'da, bugünkü Adigey Muhtar Eyâleti hudutları içinde kalan Vulape (Ulski Aul) köyünde dünyaya gelmiş olan merhum, 1917 -21 yıllarında, ağabeyi General Sultan Kılıç Gireyin komutasındaki Kuban Çerkes Süvari Tümeninin bir mensubu olarak Bolşeviklere karşı savaşmış ve genç yaşta albay rütbesine kadar yükselmişti. Türkiye'ye yerleşmek zorunda kaldığı 1921 yılından beri Samsun'un Çarşamba ilçesinde mütevazı bir hayat sürmekteydi.

Tanrı rahmet eylesin.

**

Kıymetli büyüyümüz Osman Yaramen'in eşi, Cengiz Yaremenin annesi ve dergimiz yayın müdürü İzzet Aydemirin Teyzeleri NEFİSE YARAMEN'in Bitlis'te aniden vefat ettiği teessürle öğrenilmiştir.

Cenazesi Bitlisten alınarak memleketi olan Gaziantep'e getirilen ve orada defnedilen merhumeye tanrıdan rahmet aile ve yakınlarına başsağlığı dileriz.

YENİ YAYINLAR

KAFKAS — RUS MÜCADELESİ

Merhum, sabık Kuzey Kafkasya cumhuriyeti Parlamento reisi ve Maliye bakanı WASSAN-GİREY CABAĞI'nın bu eseri İstanbulda yayınlanmış bulunuyor. 107 sayfa ve 14. bölüm halindeki bu eserde Kafkas-Rus mücadelelerinin çeşitli yönleri ele alınmış ve duru bir dille okuyucularımıza sunulmuştur.

Kuzey Kafkasya hakkında bilgi edinmek isteyen okuyucularımıza tavsiye edeceğimiz eseri dergimiz idarehanesinden veya aşağıdaki adresten temin etmek mümkündür.

DR : TAMARA CANKAT : YENİ LEVENT BLOK 9/A-8

İSTANBUL

KİTABIN FİYATI: 5 T.L dir. Ayrıca posta ücreti eklenmesi rica olunur.

VATAN DÜŞÜNCESİ

Sefer BERZEG hemşerimizin (VATAN DÜŞÜNCESİ — Adighe şiirlerinden seçmeler) adı altında 31 sahifelik bir kitabı yayınlanmıştır. Fiyatı iki buçuk liradır. Posta parasıyla üç lira olan bu kitap (P.K. 33 Cebeci/Ankara adresinden istenebilir.

BURSA'DA

Bursa Kafkas Kùltür ve Yardımlaşma Derneği 15. Nisan 1967 tarihinde Merinos salonlarında büyük bir Kafkas gecesi düzenlemiştir.

Kafkas milli oyunlarını başarıyla temsil edildiği geceyi kalabalık bir hemşeri topluluğu izlemiştir.

SURİYE HEMŐERİLERİMİZ REYHANLIDA

Kurban bayramının ikinci günü Suriyeden bir hemşeri gurubumuz Reyhanlıya gelmişler ve oradaki hemşerilerimiz tarafından ağırlanmışlardır. Bayramı hep birlikte geçiren hemşerilerimiz bu arada kendi aralarında Kafkas milli oyunlarını oynamışlardır. Bilhassa Reyhanlılı generimizin milli Kafkas kıyafetleriyle oynadıkları Kafkas oyunları çok ilgi çekici olmuştur.

Suriyeli kardeşlerimiz Reyhanlılarla bir arada

Reyhanlı generimiz misafirlerle bir arada gr÷l÷y÷r

D Ü Z E L T M E

KAFKASYA dergisinin aralık-ocak-şubat 1967 tarih ve 13 sayısının

1 — KUZEY KAFKASYAYA İSLÂMİYETİN GİRİŞİ VE SONUCU) yazısının Sah 7, sat. 5 İnde (IRKÇILIK AMACI) denecek yerde (İslâmcılık amacı) yazılmıştır.

2 — Sah 8, sat 22 de (YUMUŞAK DAVRANMIŞLAR, SAVAŞMAMIŞLAR) denecek yerde (sayumuşak davranmışlar, savaşmışlar) yazılmıştır.

3 — Sh 9 en alt satırında (SAYGI GÖSTERMEK. ŞARAP İÇMEK. ŞARAP SAKLADIKLARI VE MUHAFAZA ETTİKLERİ KÜPLERİN YANINDAN SAYGI İLE GEÇMEK) denecek yerde (Bunlar yazılmamış ve âdetleri dir denerek noksan bırakılmıştır.

4 — Sah 10, sat 3 de (LÂİLHA İLLALLÂH DERLER AMA ORUÇ TUTMAZLAR. denecek yerde (Lâilahailallah derler ama...) denmiş ve kesilmiştir.

5 — Eski Adughe (Çerkes) tarihi özeti yazısında sat 18 de (MENBOLAT) yazılacak yerde (Binbolet) yazılmıştır.

6 — Aynı yazı Saat 22'de (HİÇ BİRİŞİ ANLAYIŞ, MÜSAMAHA GİBİ HASLETLER TAŞIYAN VE VEHAYATLARI BOYUNCA MİLLET SEVGİSİNİ MUHAFAZA EDEN ÜNLÜ BABALARININ TAŞINDIKLARI VASIFLARDAN HİÇ BİRİSİNE MÂLİK OLMADILAR, HAYATLARINDA HER HANGİ BİR ŞÖHRETE DE EREMEDİLER. BELİRLİ BİR İŞ DE AYAPAMADILAR. AKSİNE OLARAK VERASETLE İDARESİNİ ELE ALDIKLARI GENİŞ ÇLKEYİ İDARE ETMEKTEN ACİZ İDİLER, İŞLERİN İDARESİ BAKIMINDAN Bilgi ve Yumuşaklıkla.) cümlesi noksan olarak (Hiç bir anlayış, müsamaha gibi hasletler taşıyan ve hayatları boyunca millet sevgisini muhafaza eden ünlü babalarının taşıdıkları vasıflardan hiç birine mâlik olmadılar. Hayatlarında her hangi birisi bakımından bilgi ve yumuşakla) şeklinde dizilmiştir.

7 — Sah 24, sat 22 de (GEÇMEDEN) kelimesi (GEMDEN) şeklinde yazılmıştır.

8 — Sah 26, sat 29 da (KHAMİŞO) kelimesi (Khabişo) olarak dizilmiştir.

9 — Sah 27, sat 4 de (KAKH) kelimesi Kak 11) olarak ynalış geçmiştir ve aynı sahifede sat 28 de (Temirgöy) kelimesi (Temigöy) olarak geçmiştir.

Bu mürettip hata ve sehivlerin düzeltilmesini sayın OKUYUCULARDAN saygılarımla dilerim.

Dr. Vasfi GÜSAR

«OKUYUCULARIMIZIN DİKKATİNE»

Dergimizin geçmiş sayılarının mevcudu kalmamış olduğundan istenmesi rica olunur.

14 üncü sayımızla 3 üncü cildi tamamlanmış olan dergimizin ciltli fiatı 20 TL. ile satılmaktadır.

İsteyenlere ödemeli olarak gönderilebilecektir.

*
**

Kafkasya Kültürel Dergisi bu sayısından itibaren yalnız aboneleri olanlara Kuzey Kafkasyada Maykopta Mın Kudas Azamat'ın hazırladığı «Adige Sanatları» isimli kitaptan alınan 30X20 ebadında Çerkes Erkek ve kadın kıyafetiyle çekilmiş fotoğrafları dağıtmaktadır.

Ayrı ayrı üç pozda elde edilen fotoğrafların ilki bu sayımızda okuyucularımıza sunulmuştur.

*
**

Dergimizin her türlü yazışmalarıyla abone ücretlerinin aşağıdaki adresle yapılmasını yeniden ve önemle rica ederiz :

İzzet Aydemir: EMEK MAHALLESİ 75. Sokak No. : 61/5

A n k a r a

KUZEY KAFKAS MÜZİKLERİ

Özellikle Kuzey Kafkasya ile diğer bölgelerden getirilen ve Türkiye'nin çeşitli bölgelerinden derlenen Adige, Abaza (Abhaz), Asetin (Kuşha), Çeçen ve Lezgi vs. musikileri temin etmek isteyen hemşehrilerimize bu müzikler ücretsiz olarak temin edilebilecektir. Arzu eden hemşehrilerimizin bir teyp bantı ile birlikte dergimiz yayın müdürü İzzet Aydemire müracaat etmeleri duyurulur.

Ankara Kuzey Kafkasya Kùltür
Derneği Sunar

BÜYÜK KAFKAS GECESİ

- 30 Kişilik Kadro
- Değişik Kostüm
- Hakiki KAFKAS Oyunları
- Müziği ile
- Şahane Program

1 TEMMUZ 1967 CUMARTESİ SAAT 21.00
SELİM SİRRI TARCAN KAPALI SPOR SALONU

Basıldığı tarih : Haziran, 1967

G REKLÄMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİNİ

BASIN İLÄN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLÄMLÄRİNİZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR**

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türkocacı Caddesi No. 1
İstanbul

Model : 15 Telefon 27 66 00 - 27 66 01

Telex adresi BASINKURUMU

HAZİRAN: 16347 — A-20799

Fiati : 3 Lira